

A sajtó és a nyilvánosság szerepe a büntetőeljárásban

TDK dolgozat

Jelige: Minion

Kézirat lezárva: 2014. október 31.

Tartalomjegyzék

I. Bevezető gondolatok.....	3
II. A nyilvánosság, mint a büntetőeljárás alapelve.....	5
III. A nyilvánosság elve és az ütköző érdekek	8
IV. A nyilvánosság elvének korlátozása a büntetőeljárás egyes szakaszaiban	11
4.1 Nyilvánosság a nyomozás során.....	11
4.2 Nyilvánosság a bírósági szakaszban.....	15
V. A sajtó tájékoztatása és felvilágosítása	20
5.1 A sajtó feladata és jogai.....	23
5.2 Mi minősül „sajtónak”?	24
5.3 A civil szervezetek sajtóhoz hasonló jogosultságai.....	25
VI. Nyilvánosság kontra ártatlanság védelméhez való jog	28
VII. Záró gondolatok.....	36
Irodalomjegyzék.....	39

I. Bevezető gondolatok

A bíróságok működése, a bíróságon intézett ügyek átláthatósága és azok nyilvánossága az utóbbi időben folyamatosan a média napirendjén lévő kérdések. Ez köszönhető többek között a társadalom változó elvárásainak, az állampolgárok növekvő jogi öntudatra ébredésének, de akár a magánélet, közélet bulvárosodásának is.¹ A tárgyalásokon nem csupán a nyilvánosság jelenlétének van meghatározó jellege, hanem ennek egy meghatározó részterületének, a sajtónyilvánosságnak is. Ma Magyarországon a sajtó az életünk minden szegmensét lefedni igyekszik, tájékoztatást adni mindenről, amely érdekelheti a társadalom minden tagját. Ha valaki kezébe veszi a napilapokat, bekapcsolja a tévét vagy a rádiót, mindenhol szerepet kap a jog, ám mégis meglehetősen kevésnek mondható az az ismeretanyag, amelyet leszűrhetünk ezekből a híradásokból.²

Problémát okozhat többek között egy bűnüggyel kapcsolatban, hogy akár a nyomozás, akár már a bírósági szakasz során olyan információk, tények, adatok kerülnek nyilvánosságra, melyek lényegesen megnehezítik, vagy akár teljesen el is lehetetlenítik az eljáró hatóságok munkáját. További aggályokat vethet fel, amikor a megfelelő tájékoztatás ellenére a sajtó úgynevezett hírverést folytat a rendelkezésre álló információk elferdítésével. Ám a sajtó hozzáállása mellett az eljáró hatóságok sem kezelik minden esetben jól a társadalom érdeklődését, mely pedig a nyilvánosság elvének köszönhetően, alkotmányos alapjoga minden állampolgárnak.

A nyilvánosság és a büntetőeljárás közötti zökkenőmentes kapcsolat elengedhetetlen a bírósági eljárások gördülékeny menetéhez. Így a dolgozatomban igyekszem feltárni azokat a legfontosabb problémákat, mely e témakörben felmerülhet, vizsgálva az esetleges megoldási lehetőségeket. Dolgozatomban először a nyilvánosság alapelvét mutatom be, vizsgálva a büntetőeljárás egyes szakaszaira vonatkozó szabályozást. A jogszabályok, továbbá más alkotmányos jogok tekintetében megvizsgálom, hogy a különböző törvények mennyiben korlátozzák a nyilvánosság alapelvét, továbbá, hogy mennyire működnek ezen szabályok összehangoltan. Ezt követően kitérek a fent említett alapelv korlátozhatóságára, azaz hogy

¹ Az Egri Törvényszék Büntető Kollégiumának 2014. április 7-én megtartott ülésén elhangzottak alapján.

² ANTAL Dániel: *A nyilvánosság és a büntetőeljárás*. Studia Iuvenum Iurispritorum 5. (2010), Pécs, 219.

milyen mértékben érvényesíthető a nyilvánosság elve a nyomozás során, valamint, hogy mennyiben befolyásolhatja akár a sajtó, akár a nyilvánosság jelenléte az egyes nyomozási cselekményeket. Külön foglalkozok a tárgyalások nyilvánosságával, azon belül vizsgálva a sajtó és civil szervezetek helyzetét, valamint a képmás és hangfelvétel készítésének szabályait. A dolgozatom egyik fő részét a felelősségi kérdések vizsgálata képezi: így például ki tehető felelőssé a polgári és büntetőjogi adatok, valamint az eljárásban résztvevő személyekről készült képmás és hangfelvételek nyilvánosságra kerüléséért? Ugyancsak vizsgálom, hogy mennyiben sérülhet az ártatlanság vélelme azáltal, hogy a büntetőeljárások során a nyilvánosság elvét érvényesítjük, és ennek milyen következményei lehetnek a terheltre (vagy családjára) nézve. A dolgozatom során igyekszem minden részkérdésnél kitérni a nemzetközi joggyakorlatra is, rámutatva, hogy a magyar gyakorlat mennyiben felel meg a nemzetközi emberi jogi standardoknak. Jólehet ezen kérdések meglehetősen aktuálisnak és izgalmasnak tűnnek, a rendelkezésre álló szakirodalmi források mégis meglehetősen szűkösek voltak, ezért igyekeztem a nemzetközi példákat, valamint a bírósági és jogvédő szervezetek által kialakított gyakorlatot és megjelölt problémákat is bemutatni, azokra lehetőség szerint megoldási javaslatokat is tenni.

II. A nyilvánosság, mint a büntetőeljárás alapelve

A nyilvánosság, mint a közösségi aktusok meghatározó eleme a kezdetektől jelen van a mindennapokban. Az igazságszolgáltatás, a bűnös, a rossz felelősségre vonásának igénye egyidős az emberiséggel, az nem csupán az államiságból fakad, a nomád törzsektől a demokratikus államokig egyaránt megtalálható. Már a törzsi bíraskodásnak is egyik fontos jellemzője volt, hogy azon mindig jelen voltak a közösség tagjai, ezzel egyfajta legitimációt adva az eljárásnak, másrésztől így valósulhatott meg a generális prevenció. Ám az államiság megjelenése, az árutermelés, a kapitalizáció, a rohanó életmód már nem teszi lehetővé, hogy mindenki személyesen végigkövesse a felelősségre vonás szakaszait.³ A passzív, szemlélő tömeg nem tűnt el, csak újfajta eszközt vesz igénybe, egy közvetítő közeget, a médiát, mely ugyan sokkal bizonytalanabb forrás, mégis valamiféle biztonságot nyújt a társadalom számára. Ma a technika vívmányai élveznek elsőbbséget az emberi tényezővel szemben.⁴ A véleményt a média formálja, de meg is határozhatja, hiszen az elsődleges forrás szerepét tölti be.⁵ A nyilvánosság alapelveként való kialakulására vonatkozóan az első feljegyzés III. Béla idejéből származik. A tárgyalásokon ekkor jelentek meg az alapelvek, így a közvetlenség, a szóbeliség és a nyilvánosság elve.⁶ Ám ezt követően is végig megfigyelhető volt az elv jelenléte a büntetőeljárás történetében. A nyilvánosság alapelveként való elterjedése fontos lépést jelentett, hiszen ennek folyamán a büntetőeljárás elveszítette az inkvizitórius jellegét, így ellenőrizhetővé vált. A nyilvános eljárás garanciát jelentett arra, hogy a terhelt ne legyen kiszolgáltatott az igazságszolgáltatással szemben.

Napjainkban a nyilvánosság kérdéskörét – a büntetőeljárással kapcsolatban – több jogszabály is tárgyalja. Többek között megjelenik az Alaptörvényben, a Büntetőeljárásról szóló törvényben, a Bíróságok szervezetéről és igazgatásáról szóló törvényben, a bírák jogállásáról és javadalmazásáról szóló törvényben, az rendőrségről szóló törvényben, az

³ PRANCZ Balázs: *A büntető igazságszolgáltatás és a média konfliktusa*. Iustum Aequum Salutare, 2008/2., 172.

⁴ DOMOKOS Andrea: *Az agresszív média*. Belügyi Szemle 1998/6., 23.

⁵ BUJÁKI Ildikó: *Média- és közkapcsolatok: a bv. sajtó- és kommunikációs tevékenységének helyzete, aktuális feladatai*. Börtönügyi Szemle, 2000/2., 40.

⁶ HÁGER Tamás: *A magyar büntető igazságszolgáltatás az államalapítást követő első századokban a római és az európai jogfejlődés tükrében*. Debreceni Jogi Műhely 2014/1-2. szám. http://www.debrecenijogimuhely.hu/aktualis_szam/1_2_2014/a_magyar_bunteto_igazsagszolgaltatas_az_allamalapitast_koveto_elso_szazadokban_a_romai_es_az_europai_jogfejlodes_tukreben/ (2014.10.11.). Részletesen lásd: DOBOS József: *A büntetőeljárás történeti fejlődésének vázlata az 1896-os első kódexig*. Jogelméleti Szemle 2003/3. <http://jesz.ajk.elte.hu/dobos15.html> (2014. 10. 11.).

ügyeszségről szóló törvényben, valamint a Sajtótörvényben is. De a hazai jogi szabályozáson túlmenően is számos nemzetközi egyezmény és szervezet is foglalkozik a nyilvánosság kérdésével.

Magyarország Alaptörvényének XXVIII. cikke az igazságszolgáltatással összefüggő jogok átfogó rendszerét biztosítja. Az (1) bekezdés alapvetően (a korábbi Alkotmányhoz hasonlóan) úgy rendelkezik, hogy mindenkinek joga van ahhoz, hogy az ellene emelt vádat, vagy valamely perben a jogait és kötelezettségeit törvény által felállított, független és pártatlan bíróság, tisztességes, nyilvános tárgyaláson és ésszerű határidőn belőle bírálja el. A cikk tehát a bírósági eljárás olyan alkotmányos garanciáit biztosítja, mint a tisztességes eljáráshoz való jog, a fair eljárás elve, a bírósághoz fordulás joga, a védelemhez való jog, a fegyverek egyenlősége, a *nullum crimen sine lege* és *nulla poena sine lege* elve, az ártatlanság vélelme vagy a jogorvoslathoz való jog, amelyek további részjogosítványokra bonthatók.⁷ A tisztességes eljárás követelménye a tárgyalás nyilvánosságának elvét is magában foglalja, amely azonban szintén korlátozható. A korlátozás részletes szabályait az eljárási törvények határozzák meg, ám a határozatot mindenképpen nyilvánosan köteles a bíróság kihirdetni.⁸ A nyilvánosság kapcsán külön problémakört jelent a média részvétele, amely jelentheti a bíróság tájékoztatás-adását valamely folyamatban lévő ügyről, valamint a tárgyaláson történő felvétel készítését. Ennek szabályait részben az eljárási törvényekben, részben a bíróságokról és bírákról szóló törvényekben találhatjuk.⁹

A dolgozat témája szempontjából a legfontosabb rendelkezéseket a büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény tartalmazza, ám már a bűnvádi perrendtartásról szóló 1896. évi XXXIII. törvénycikk is (a hatályos szabályozáshoz hasonlóan) főszabályként a nyilvánosság elvét írta elő.¹⁰ A bíróság ugyancsak meghatározhatja a hallgatóság létszámát és a „fel nem nőttek” számára szintén kizárja a jelenlét lehetőségét. A Bp. 294. § is kimondta, hogy a nyilvánosság kizárása esetében is a főtárgyaláson minden vádlott és sértett részéről kijelölt két-két bizalmi férfi jelen lehet. A jelenleg hatályos 1998. évi XIX. törvény pontosan meghatározza, hogy a nyilvánosság és a sajtó számára – a kivételek felsorolása mellett –

⁷ Az Alaptörvény Kommentárja (Complex Jogtár), Kommentár a XXVIII. cikkhez.

⁸ 58/1995. (IX. 15.) AB határozat.

⁹ ÁRVA Zsuzsanna: Az igazságszolgáltatás és a végrehajtás elválasztásának 140 éve - A közigazgatási szervek által végzett quasi bíráskodó tevékenység egyes területei Magyarországon. Miskolci Jogi Szemle, 2010/2., 31-49.

¹⁰ Érdekes azonban megemlíteni, hogy amíg az 1973. évi I. törvény az alapelvek között említi a nyilvánosság elvét, addig az 1998. évi XIX. törvényben már csak a tárgyalásra vonatkozó rendelkezéseknél kerül az elv rögzítésre.

tájékoztatást kell adni és azt is, hogy ezen tájékoztatásra az egyes büntetőeljárási szakaszokban ki jogosult. A nyilvánosság alapvető szintű minőségének köszönhetően minden tárgyalás főszabály szerint nyilvános, ám a törvényalkotó meghatároz bizonyos eseteket, amikor a tanácselnök meghatározhatja a hallgatóság létszámát vagy akár annak egy részét vagy egészét teljesen kizárhatja a tárgyalásról.

A büntetőeljárásról szóló törvényben szereplő, a nyilvánosság elvét előíró szabályozás fontos elméleti háttere ugyanakkor a Magyarország által is elfogadott nemzetközi egyezményekben is megtalálható. A Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya 14. cikkében, akárcsak az Alaptörvényünkben, mindenki számára biztosítandó jogként szerepel a nyilvánosság. Ám a nyilvánosság támogatása mellett kiemeli annak kizárását és korlátozását is a meghatározott esetekben. Az Emberi Jogok Európai Egyezménye 6. cikkében foglalkozik a nyilvánossággal, mely szintén alapjogként határozza meg a tárgyalás nyilvánosságát és az ítélet nyilvános kihirdetését. Az Emberi Jogok Európai Bírósága döntései leszögezték, hogy a rendelkezés által megkövetelt nyilvánosság minden ügyben, minden fokon és mindenféle eljárási rendben a tisztességes eljárás olyan kiemelt követelménye, amely megvédi az eljárás résztvevőit a titkos eljárásoktól és ítéletektől, ugyanakkor növeli a bíróságokba vetett bizalmat is.¹¹ A tárgyalóterembe történő belépést azonban meg lehet tiltani a sajtónak és a közönségnek a tárgyalás teljes időtartamára vagy egy részére, ha azt a felsorolt érdekek úgy kívánják. Az Emberi Jogok Európai Egyezményhez kapcsolódó esetjog szerint az eljárás nyilvánosságához, különösen büntető ügyekben, nyomós közérdek fűződik, így annak kizárására az érintetteknek nincs alanyi joguk. A bíróságra

tartozik annak megítélése, hogy a kizárás indokául felhozott magánérdek meghaladja-e az

eljárás nyilvánosságához fűződő közérdeket. A strasbourgi bíróság esetgyakorlatából is megfigyelhető, hogy az adott esetekben körültekintően mérlegeli a tisztességes tárgyaláshoz és a megfelelő tömegtájékoztatáshoz fűződő, az Egyezményben egyaránt szereplő jogokat, és

¹¹ ECHR, *Weber kontra Svájc*, 1990. május 22-i ítélet (ügyszám: 11034/84).

meglehetősen egyoldalú sajtókampány esetén is vonakodik elmarasztalni az érintett államot a 6. cikk megsértésében.¹²

III. A nyilvánosság elve és az ütköző érdekek

A független, pártatlan, igazságos eljáráshoz való jog mindenkit megillető alkotmányos alapjog, ellenőrzésére azonban a bírói függetlenség következtében nincs külön tételezett szerv, vagy intézmény.¹³ Így annak eldöntéséhez, hogy az igazságszolgáltatás valóban az előbb említett alapjogoknak megfelelően működik-e, a nyilvánosság bevonására van szükség. A társadalomnak joga van az igazságszolgáltatást, mint független hatalmi ágat ellenőrizni, az ellenőrzés eszköze, módja pedig a nyilvánosság, azaz a tárgyalások és a bírósági határozatok nyilvánossága. Ám a büntetőeljárás során akár a sajtó, akár a nyilvánosság bevonása sok problémát okozhat más alapelvek érvényesítése tekintetében, mégis a nyilvánosság a bírósági szakaszban a büntetőeljárás egyik legfőbb garanciája. Modern világunkban pusztán a nyilvánosság azonban már nem képes önmagában betölteni e funkciókat. Az információk nem szájhagyomány, hanem elsősorban a sajtó (média) útján jutnak el – sokkal nagyobb méretekben – a polgárokhoz. Ugyanakkor bizonyos, a büntetőeljárás során felmerülő adatok pedig a polgárok magánszférájához tartoznak, a nyilvánosságtól való megóvásukhoz nyomós magánérdek fűződhet. Más adatok idejekorán való nyilvánosságra kerülése pedig az eljárás sikerét veszélyeztetheti. Más oldalról viszont – az állampolgár szemszögéből – a közérdekű adatok megismerésének joga az Alaptörvényben biztosított alapjog. Ezért is szükséges, hogy a sajtó és a büntetőeljárást folytató hatóságok kapcsolata, az információszerzés lehetőségének főbb szabályai és garanciái a büntetőeljárás törvényben és a bírói gyakorlatban pontos, egyértelmű szabályozást nyerjenek.¹⁴ Fontos ez továbbá azért is – ahogyan ezt már korábban említette – mert a média az éltünk minden részét igyekszik áthatni, bizonyítja ezt az a tény is, hogy a hírek csaknem 40%-át, ha közvetve is, de a bírósági tudósítások teszik ki.¹⁵

¹² GRÁD András, WELLER Mónika: *A strasbourgi emberi jogi bírászkodás kézikönyve*, HVG Orac, Budapest, 2011, 376.

¹³ NAVRATIL Szonja: *A tárgyalások nyilvánossága*. In: NAGY Marianna (szerk.): *Jogi tanulmányok, Ünnepi Konferencia az ELTE megalakulásának 375. évfordulója alkalmából*. ELTE; Eötvös József Könyvkiadó, 108.

¹⁴ BODOR Tibor, CSÁK Zsolt, MÁZINÉ SZEPESI Erzsébet, SOMOGYI Gábor, SZOKOLAI Gábor, VARGA Zoltán: *Nagykommentár a büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvényhez*.

¹⁵ KISS Anna: *Bíróság és kommunikáció*, Ügyvéd Világ, 2014. november, VIII. évfolyam, 18.

Az Alaptörvény szerint mindenkinek joga van személyes adatai védelméhez, valamint a közérdekű adatok megismeréséhez és terjesztéséhez.¹⁶ Alapvető probléma, hogy a média, a társadalom igényeinek megfelelően, igyekszik minél nagyobb hírértékű tájékoztatást közvetíteni, tehát a cél, hogy minél nagyobb nézettséget, olvasottságot produkáljon. A személyes adatokhoz való jog az elmúlt évek egyik legdinamikusabban fejlődő alapvető joga. Az eljárási törvényekbe folyamatosan épültek be az adatvédelmi rendelkezések, azonban egyidejűleg alkalmazni kell – a velük egyébként nem mindenben harmonizáló – az információs önrendelkezési jogról és az információszabadságról szóló 2011. évi CXII. törvényt (a továbbiakban: Info. törvény). Az Info. törvény legnagyobb hiányossága az, hogy az igazságszolgáltatás speciális viszonyrendszerét egyáltalán nem veszi figyelembe, az eljárási törvényeké az, hogy nem állnak összhangban az Info. törvénnyel és a Ptk.-val. E szabályok együttesen nem alkalmasak arra, hogy egyértelmű, tiszta, világos és végrehajtható rendelkezéseket fogalmazzanak meg. A legegyszerűbb példa erre, hogy az eljárási törvények bizonyos eljárásban résztvevő személyeknek lehetővé teszik, hogy a sajtónyilvánosság tekintetében a róluk készülő kép- és hangfelvételtől nyilatkozattal rendelkezzenek. Amennyiben a nyilatkozat korlátozó, a Ptk.-nak megfelelően az érintett képmását kikockázzák, ám pl. haja, termete, ruházata továbbra is látható, mely így egyértelműen figyelmen kívül hagyja az Info. törvényt. A törvény 3. § 2. pontjában írt fogalmi meghatározás szerint ugyanis személyes adatnak nemcsak bármely meghatározott adatot, hanem az adatból levonható, az érintettre vonatkozó következtetést is érteni kell. Ilyen következtetés pedig nem egy vagy több, fizikai, fiziológiai, mentális, gazdasági, kulturális vagy szociális azonosságra jellemző tényező alapján is levonható.¹⁷

A társadalom kielégíthetetlen információ-éhségére reagálva a sajtóorgánumok egymással vetekedve próbálnak minél több részletet minél több emberhez eljuttatni az érdekesnek tűnő eljárásokról. Míg azonban a tájékozódás a társadalom részéről egyszerű információ-szerzés, addig a tájékoztatás a sajtó részéről szigorúan gazdasági érdek. Ám például egy nagy sajtóérdeklődést kiváltó ügy kapcsán, a mindennapos találgatások, a sajtó részéről eleve eldöntött ügyek, egyes résztvevők szavahihetőségének elemzése a személyes adatok védelméhez való jog mellett az ártatlanság vélelmét is sérti. A büntetőjogi felelősségről azonban csak a bíróság hivatott dönten. Nemcsak a büntetőeljárás szereplőinek

¹⁶ Alaptörvény VI. cikk (2) bekezdés.

¹⁷ HARANGOZÓ Attila: *Az OBH Kommunikációs Munkacsoport által készített vitaanyag az igazságügyi adatkezelésről és a bírósági tájékoztatásról szóló törvénytervezet előzetes egyeztetéséhez.*

kötelessége biztosítani, hogy a fentebb említett elvek ne sérüljenek, hanem a sajtó és a média felelőssége is, hogy ezen szabályok ne csak mint elvont jogelvek szerepeljenek az eljárásban.

IV. A nyilvánosság elvének korlátozása a büntetőeljárás egyes szakaszaiban

A nyilvánosság érvényesülésének vizsgálatánál figyelembe kell vennünk, hogy melyik eljárásjogi szakaszban jár az adott ügy, hiszen az egyes ügyszakokban eltérő indokok mentén eltérő szabályok érvényesülnek. Az alapvetően nyilvános eljárási cselekmények ellenére a bíróságnak, ügyésznek és a nyomozóhatóságnak egyaránt biztosítania kell, hogy a magánéletre vonatkozó adatok ne kerüljenek szükségtelenül nyilvánosságra.

4.1 Nyilvánosság a nyomozás során

A büntetőeljárás első szakasza a nyomozás, amelynek célja, hogy az elkövető személyét és a bűncselekményt az eljáró hatóságok felderítsék, felkutassák és biztosítsák a bizonyítási eszközöket.¹⁸ A nyomozás során a tájékoztatás alapvetően két szervezet, a rendőrség, mint általános nyomozó hatóság és az ügyészség között oszlik meg.¹⁹ Az ügyész, mint az ügy ura rendelkezik a nyomozásról, ugyanakkor a tájékoztatás kapcsán a nyomozó hatósággal megosztott hatáskört gyakorol. A Be. az eljárási cselekményekre vonatkozó rendelkezésekről szóló VI. fejezet III. címében szabályozza, hogy mely hatóságok és mikor tájékoztathatják a nyilvánosságot a büntetőeljárással kapcsolatban. A 74/A. § (1) bekezdése szerint erre a nyomozás befejezéséig a nyomozó hatóság külön jogszabályban feljogosított tagja, valamint az ügyész jogosult. Meg kell tagadni a sajtó számára a felvilágosítást, ha az a minősített adat védelmét sértené, vagy egyébként az eljárás eredményes lefolytatását veszélyeztetné. Tehát ebben az esetben, krimináltaktikai okokból meg kell tagadni a tájékoztatást, hiszen a nyomozás érdeke (az, hogy az elkövetőt kézre kerítsék, és őt felelősségre vonják) fontosabb, mint a nyilvánosság (akár a sajtó, akár a társadalom) tájékoztatásához fűződő érdek.²⁰ A nyomozó hatóság tekintetében figyelembe kell venni a 30/2011. (IX. 22.) BM rendeletet, mely a Rendőrség szolgálati szabályzata, valamint a 26/2003. (VI. 26.) BM-IM együttes rendeletet, mely a büntetőeljárás nyomozási szakaszában a sajtónak adandó tájékoztatásról rendelkezik. A NAV nyomozási tevékenysége körében

¹⁸ Lásd: a büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény (továbbiakban Be.) 164. § (2) bekezdés.

¹⁹ HERKE Csongor: *Büntető eljárásjog*. Jogi Szakvizsga Segédkönyvek. Dialóg-Campus Kiadó, Budapest-Pécs, 2012. 35.

²⁰ ANTAL Dániel: *Lehet-e nyilvános a nyomozás?* Pécsi Határőr Tudományos Közlemények XIV. (2013), Pécs, 2013, 352.

ugyanazt a 30/2004. (VI. 9.) PM-IM együttes rendelet szabályai szabályozzák. A nyomozó hatóság a sajtó útján tájékoztatást adhat az általa elutasított feljelentésről, valamint az előtte folyamatban levő vagy folyamatban volt nyomozás tárgyában azokról az eljárási cselekményekről vagy intézkedésekről, amelyekről önállóan rendelkezett, amelyről azonban nem, arról az ügyész jogosult (és kötelezett is) tájékoztatást adni a sajtónak. A nyomozó hatóság részéről adható felvilágosítás szabályait a rendőrség szolgálati szabályzatáról szóló 30/2011. (IX. 22.) BM rendelet 99. § (1) bekezdése úgy határozza meg, hogy a rendőr a sajtó, a rádió és a televízió megkeresése alapján a feladatkörébe tartozó szolgálati ügyekről, egyes bűncselekményekről csak engedéllyel és a személyes adatok védelmére vonatkozó előírások betartásával nyilatkozhat. Az engedélyt az országos rendőrfőkapitány, a Terrorelhárítási Központ főigazgatója, a Nemzeti Védelmi Szolgálat főigazgatója, továbbá a megyei (fővárosi) rendőrfőkapitányok, azok helyettesei, a velük azonos hatáskörű, valamint az általuk felhatalmazott vezetők adhatják meg.²¹ A legfőbb ügyész 19/2012. (X. 9.) LÜ utasítása a sajtó számára adható tájékoztatás rendjéről rendelkezik, melynek 1. §-a meghatározza, hogy az ügyészi szervezeti felépítés alapján általában annak vezetője, illetve akadályoztatásuk esetén a sajtószóvivő, vagy a sajtóval kapcsolattartásra kijelölt ügyész ad tájékoztatást az ügyészség előtt folyamatban levő vagy volt ügyről, lefolytatott vizsgálatról. Az ügyész tájékoztatás-adási joga kiterjed a vádemelés szakaszára is, ám ekkor már – a nyomozás befejezése után – kizárólagos is. Azonban nincs egyértelmű szabályozás a bíróság által alkalmazott kényszerintézkedésekről, hiszen ez még nem tartozik a bírósági szakaszhoz, tehát a bírósági szóvivő által adott tájékoztatás létjogosultsága megkérdőjelezhető. Ám összességében megállapíthatjuk, hogy sem a fent említett jogforrások, sem a Be. nem biztosítja a nyilvánosságot a nyomozás során, csupán a sajtó útján jut el a társadalom számára az információ. Továbbá azt is, hogy a Be. csupán keretjogszabály, melyet az egyes szervekre vonatkozó jogszabályok egészítenek ki. Ám a minden szervnél más-más szabályzat, rendelet szinte átláthatatlan káoszt okoz, annál is inkább, mivel számos esetben egymásra, illetve már hatályon kívül helyezett jogszabályokra utalnak.²² Egyetlen érv hozható fel az egységes törvényi szabályozás ellen, mégpedig az, hogy egy taxatív és tételes szabályozás csökkentheti a bírák döntési szabadságát, korlátozva a bírói mérlegelési jogkör területét.²³

²¹ Nagykommentár a büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvényhez (Complex jogtár-kiegészítés), Kommentár a Be. 74/A §-hoz (a továbbiakban: Be. Nagykommentár)

²² ANTAL i.m. 357.

²³ NAVRATIL i.m. 117.

A nyomozás fő szabályának tartott titkosság leginkább a jelen levő személyek száma és minősége alapján érzékelhető, hiszen a nyomozási cselekményeken, az ügyészen, a nyomozó hatóság tagján és a jegyzőkönyvvezetőn kívül csak az lehet jelen, akinek a jelenlétét a büntetőeljárásról szóló törvény megengedi. A sajtónak jelenléti joga egyáltalán nincs, és amint már azt a korábbiakban kifejtettem, közvetlen tájékoztatásra sincs lehetőségük. A Be. 184. §-a szerint jelen lehet a gyanúsított védője – helyettesítés esetén annak ügyvédjelöltje – a gyanúsított kihallgatásán, továbbá az általa indítványozott tanú kihallgatásán és szembesítésén is, akikhez mindvégig kérdéseket intézhet, ám ez a jelenlét csak lehetőség, nem pedig kötelező. A Be. 50. § (3) bekezdése alapján a terhelt jogait a védője külön is gyakorolhatja, kivéve azokat, amelyek értelemszerűen kizárólag a terheltet illetik. Ennél fogva – bár ez a jelen cím alatti rendelkezésekben tételesen is kifejezésre jut – a védő a nyomozás során is valamennyi olyan eljárási cselekményen jelen lehet, ahol a védencét megilleti ez a jogosultság, akkor is, ha a gyanúsított nem élt a jelenlét jogával.²⁴ Ennek értelmében nem tekinthető eljárási szabálysértésnek, ha a sértett meghallgatásánál a nyomozati szakban védő nem vett részt. Ez nem adhat alapot arra, hogy a bíróság a sértett vallomását a bizonyítékok köréből kirekessze, hiszen a védelem jelenléte nem kötelező, az eljárási cselekmény enélkül is foganatosítható.²⁵ Érdemes megemlíteni, hogy a nyomozások során számos alkalommal fordul elő, hogy az éjjeli órákban bűnügyi őrizetbe vett és kihallgatott terhelt részére a kirendelt védőt a nyomozó hatóság telefax útján úgy értesíti, hogy a védő nyilvánvalóan csak a következő munkanap reggeli óráiban, már a terhelti kihallgatás foganatosítását követően értesül az eljárási cselekményről. Pedig a védő jelenlétének szükségességét az Emberi Jogok Európai Bírósága is kimondta, hiszen a tisztességes eljárás egyezménybeli követelményének érvényesülését a bírósági szakaszt megelőző nyomozás során is megkívánja.²⁶ A Bíróság abból a megfontolásból terjeszti ki az Egyezmény 6. cikkében foglalt alapjogi jellegű elvárás alkalmazását a büntetőeljárás bírósági tárgyalás előtti szakaszára, mert értékelése szerint a bűnügyi eljárások kezdeti részében elkövetett jogsértés komoly hatást gyakorolhat a bíróság előtt folyó tárgyalás tisztességére is. Ennek megfelelően a Bíróság olvasatában a védő igénybevételenek jogát és lehetőségét már a büntetőeljárás kezdeti szakaszától kezdődően szükséges biztosítani.²⁷ Azonban az megállapítható, hogy a külföldi kódexek tekintetében is, függetlenül az eljárási szisztéma különbözőségétől, hogy erősen korlátozott a védő jelenléte A

²⁴ BODOR et al. i.m.

²⁵ BH 1997.432.

²⁶ Lásd például: ECHR, *Margus kontra Horvátország*, 2012. november 13-i ítélet (ügyszám: 4455/10), 50.

²⁷ 8/2013. (III.1.) AB határozat.

francia elővizsgálat során a védő kizárólag letartóztatásban lévő gyanúsítottal tarthat kapcsolatot, míg az angol előírások a nyomozás érdekeire hivatkozva még a gyanúsított kihallgatásáról is kizárhatják a védőt, más eljárási cselekményen pedig egyáltalán nem teszik lehetővé a részvételét. Továbbá az USA-ban a rendőrségi, illetve az ügyészségi nyomozás gyakorlatilag titkos, a tanúk felkutatása, kihallgatása a védő teljes kizárásával folyik.²⁸

Vannak olyan eljárási cselekmények is, melyen a védő jelenléte kifejezetten tiltott, így érdekes kérdés lehet, hogy a védők milyen mértékben és minőségben adhatnak tájékoztatást a nyilvánosság, illetőleg a sajtó számára. Az ügyvédekről szóló 1998. évi XI. törvény nem tartalmaz arra vonatkozóan szabályt, hogy a védő adhat-e bármiféle tájékoztatást. Az ügyvédi hivatás etikai szabályairól és elvárásairól szóló 5/2008. (XI. 27.) MÜK szabályzata pedig a következők szerint foglal állást: *„Az ügyvéd közszereplése az ügyvédi hivatás presztízséhez méltó színvonalú legyen. Egyedi bírósági ügyekről, ítéletekről, az általa képviselt ügyekről csak tárgyilagosan, bizonyítható tények alapján az ügyvédi hivatáshoz méltó hangnemben nyilatkozhat, ilyen szereplése során tartózkodjék személyének előtérbe állításától.”* Így tehát megállapíthatjuk, hogy a sajtó tájékoztatásához való joga csak az előbbieken említettek szerint korlátozott. Jelen lehet továbbá a Be. 184. § (4) bekezdésében meghatározott hallgatói jogviszony keretében szervezett szakmai gyakorlatát töltő személy, ám ő csak abban az esetben, ha ehhez a hatóság tagjai, valamint a jelenlévő gyanúsított, tanú, sértett írásban hozzájárul. Külföldi állampolgár kérelmére a gyanúsítottkénti vagy a tanúkénti kihallgatásán jelen lehet államának konzuli tisztviselője. Továbbá a külföldi állam hatóságának tagja is az eljárás nyomozási cselekményén, illetve külön törvény vagy nemzetközi szerződés alapján bármely nyomozási cselekményen, abban az esetben, ha külföldi állampolgár ellen vagy sérelmére elkövetett bűncselekmény miatt indult. Mind a gyanúsított, mind a védő és a sértett is jelen lehet a szakértő meghallgatásánál, a szemlén, bizonyítási kísérletnél és a felismerésre bemutatásnál is. Érdekes kérdéskör lehet a hatósági tanú jelenléte, aki ugyanis nem tagja az eljáró hatóságoknak, és mint egy laikus kívülálló, csupán bizonyos eljárási cselekményeknél szükséges (pl. írni-olvasni nem tudó személy kihallgatásáról felvett jegyzőkönyv ismertetésénél). Titoktartási kötelezettsége miatt – melyre külön figyelmeztetni kell – a sajtónak önkényesen a jelenlétében lefolytatott eljárási cselekményekről nyilatkozatot nem adhat. A fenti felsorolásból tisztán kivehető, hogy a nyomozás során – két kivétellel - csupán a büntetőeljárási feladatot ellátó személyek lehetnek jelen.

²⁸ TÓTH Mihály: *A nyomozás és a védői jelenlét ellentmondásai*, Ügyvédek Lapja 2000/4., 14.

Összességében tehát a nyomozási szakaszt a nyilvánossággal szemben a titkosság jellemzi, mind a jelenlét, mind pedig a sajtó informálásának tekintetében. A nyilvánosság tájékoztatása elsődlegesen az ügyész – mint az ügy ura – valamint a nyomozóhatóság feladata, melynek pontos szabályait számos jogszabály, rendelet rendezi, gyakran egymásra utalva. Másik oldalról a védők jelenléte erősen korlátozott, mely nagyban befolyásolhatja akár az ügy kimenetelét is, tekintve, hogy a bizonyítás nagyobb része már a nyomozási szakaszban lezajlik. Így tehát álláspontom szerint jelen kérdéskör pontos tisztázására csak egy egységes tájékoztatásról szóló jogszabály megalkotásával kerülhet sor, amely megszüntethetné az egymásra utaló jogszabályok által okozott káoszt.

4.2 Nyilvánosság a bírósági szakaszban

A büntetőeljáráásban a vádemelés szakaszát a bírósági szakasz követi. A tárgyalás nyilvánosságának legjelentősebb funkciója a társadalmi ellenőrzés, mely így lehetőséget biztosít arra, hogy az igazságszolgáltatás működése és tevékenysége átlátható, és ebből következően ellenőrizhető is legyen.²⁹ A tárgyalás nyilvánossága mindkét eljárási törvény szerint fő szabálynak tekinthető. Ez a fő szabály, a nyilvánosság, csak a törvényben taxatívén meghatározott esetekben korlátozható vagy zárható ki. Ugyanakkor a jogszabály a tanács elnökének biztosítja, hogy a tárgyalás szabályszerű lefolytatása, méltóságának megőrzése érdekében, helyszűke esetén meghatározhatja a hallgatóság létszámát. Amennyiben azonban előzetesen feltételezhető a nagyobb nyilvánosság, úgy elvárható a bíróságtól, hogy a lehetőségeihez mérten olyan tárgyalótermet biztosítson, ahol elfér az érdeklődő hallgatóság. A nyilvánosság kizárása lehet teljes, azaz a bizonyítás egészére és a perbeszédre is kiterjedő, vagy csak részleges, mely egyes eljárási cselekményeket érint (pl. egyes vádlottak vagy tanúk kihallgatása). Egyes törvényi okok bírói mérlegelést igényelnek, mint például az erkölcsi ok vagy a perben részt vevők védelme indokoltságának a megállapítása, míg mások olyan jellegűek, amik értékeléstől függetlenül vonják maguk után a nyilvánosság kizárását (pl.: minősített adat védelme, államtitok, szolgálati vagy üzleti titok). Ezen felül a bíró feladata, hogy a tárgyalás rendjét és méltóságát megőrizze, így ha ennek biztosítását bárki veszélyeztetné, a bíróság köteles ezen személyeknek a tárgyalóteremből történő eltávolítására. A nyilvánosság kizárása az eljárás bármely szakaszában indítványozható. A nyilvánosság kizárásáról szóló határozatot a bíróság nyilvános tárgyaláson hirdeti ki. A nyilvánosság

²⁹ NAVRATIL i.m. 108.

kizárása tárgyában hozott határozat ellen külön fellebbezésnek nincs helye, azt az ügydöntő határozattal szemben bejelentett fellebbezésben lehet sérelmezni. Ám a nyilvánosság kizárása alól is vannak kivételek, azaz a bíróság zárt tárgyalás elrendelése esetén is engedélyezheti, illetve egy esetben köteles lehetővé tenni meghatározott személyek jelenlétét:

- a) Engedélyezheti, hogy az igazságszolgáltatással összefüggő feladatokat ellátó hivatalos személyek a tárgyaláson jelen legyenek.
- b) Külföldi állampolgár vádlott ellen, illetőleg külföldi állampolgár sértett sérelmére elkövetett bűncselekmény miatt indult eljárás során lehetővé kell tenni, hogy a tárgyaláson a külföldi állampolgár államának konzuli tisztviselője, illetőleg törvénnyel kihirdetett nemzetközi szerződés rendelkezése alapján a külföldi állam hatóságának tagja jelen lehessen.
- c) A nyilvánosság kizárása esetén a sértett, ha nincs képviselője, illetőleg a vádlott, ha nincs védője, indítványozhatja, hogy a tárgyalás helyszínén tartózkodó, általa megnevezett személy – kivéve a tárgyaláson kihallgatandó személyt – legyen jelen a tárgyaláson. Ha a nyilvánosságot a bíróság minősített adat védelme érdekében zárta ki, ilyen indítvány nem terjeszthető elő. Az indítvány tárgyában hozott határozat ellen fellebbezésnek nincs helye.

Zárt tárgyalás elrendelése esetén a bíróság a tárgyaláson résztvevőket figyelmezteti arra, hogy a tárgyaláson elhangzottakról tájékoztatást nem adhatnak, szükség esetén figyelmezteti őket a minősített adattal visszaélés büntetőjogi következményeire. A figyelmeztetést a jegyzőkönyvben fel kell tüntetni. Ha a zárt tárgyalás indoka megszűnt, a tárgyalást nyilvánosan kell folytatni. A bíróság a határozatát főszabály szerint minden esetben teljes egészében nyilvánosan hirdeti ki. A Emberi Jogok Európai Bírósága például azért marasztalta el egy orvosi műhibaperben Oroszországot, mert az ítélethirdetés mind első, mind másodfokon a rendelkező részre korlátozódott, és az írásba foglalt ítélet is csak a felek számára volt hozzáférhető. Így a nyilvánosság nem tölthette be a tisztességes eljárás követelményének biztosítása érdekében végzett ellenőrző szerepét.³⁰ Ám érdekes megemlíteni, hogy a Bíróság álláspontja szerint attól, hogy az Európa Tanács tagállamai mind elismerik a nyilvánosság elvét, a törvényhozási és igazságszolgáltatási rendszereik akkor is eltérnek majd annak terjedelme és az érvényesítési mód tekintetében. A *Pretto és társai*

³⁰ GRÁD, WELLER i.m. 317. ECHR, *Ryib Biryukov kontra Oroszország*, 2008. január 17-i ítélet (ügyszám: 1481/02).

kontra Olaszország ügy 1983. december 8-i ítéletében a Bíróság kimondja, hogy a fennhangon történő felolvasás mellett régóta szerepelnek más módszerek is a határozatok kihirdetésére, így álláspontja szerint nincs szükség a szó szerinti interpretációra.³¹ A határozat nyilvános kihirdetése alól kivételnek tekinthető, amikor a bíróság nem hirdeti ki nyilvánosan a határozat indokolásának részét képező azon adatokat, amelyek nyilvánosságra hozatala sértene azt az érdeket, amelynek védelmében a zárt tárgyalást elrendelte. A nemzetközi gyakorlatot tekintve kivételesen előfordulhatnak olyan helyzetek, amikor a bíróság nemcsak a tárgyalás, de még az ítélethirdetés nyilvánosságához sem ragaszkodik. Egy ügyben a brit bíróság gondos mérlegelés eredményeképpen úgy határozott, hogy egy gyermekelhelyezési ügyben a gyermek érdekeit szem előtt tartva a nyilvánosságot még az ítélethirdetésről is kizárja, és ez az Emberi Jogok Európai Bíróságának többségi álláspontja szerint nem sértette a 6. cikk előírásait.³² Ez azért valósulhat meg, mert a tagállami eljárásnak egészében kell megfelelnie az egyezménybe foglalt tisztességes eljárás – és az ebben foglalt nyilvánosság – követelményének, valamely részelem vagy valamely belső jogi rendelkezés megsértése nem feltétlenül vonja maga után az egyezmény megsértésének megállapítását.³³

A nyilvánosság alapvető elvét kétféleképpen lehet megsérteni a tárgyalás során. Egyrészt, ha a bíróság eltérve a törvényi előírástól a nyilvánosságot nem zárja ki, másrészt, ha a nyilvánosságot törvényi ok hiányában zárja ki. Ez utóbbi eset 2006. július 1-jétől abszolút eljárási szabálysértést és hatályon kívül helyezési okot jelent. A nyilvánosság indokolatlan kizárásához vezethet például, ha nincs olyan erkölcsi ok, a kiskorú, illetve az eljárásban részt vevő vagy tanú védelme érdekében fennálló tény, illetve minősített adat, mely fokozott oltalmat, zárt tárgyalás vagy ülés lefolytatását indokolná.³⁴ Ahogyan már említettem, a nyilvánosság fő szabályként való értelmezése igaz mindkét eljárásjogi törvényre, ám az ítélethirdetés nyilvánosságára vonatkozó szabályok már mutatnak eltérést. Míg egy polgári jogi tárgyalást folytató bírő a határozatát minden megszorítás nélkül csak nyilvánosan hirdetheti ki, addig egy büntetőügy során a határozat indoklásának azon adatai nem hirdethetők ki nyilvánosan, melyek nyilvánosságra hozatala sértene azt, akinek az érdekében a zárt tárgyalást elrendelték.

³¹ BERGER, Vincent: *Az Emberi Jogok Európai Bíróságának joggyakorlata*, HVG Orac, Budapest, 1999, 252.

³² GRÁD, WELLER i.m. 317. ECHR, *B. and P. kontra Egyesült Királyság*, 2001. április 24-i ítélet (ügyszám: 36337/97 és 35974/97).

³³ BÁRD Károly: *Igazság, igazságosság és tisztességes eljárás*, Fundamentum 2004/1., 46.

³⁴ HÁGER Tamás: *A nyilvánosság, mint a tisztességes eljárás egyik garanciája a büntetőperben*. Pro Futuro 2014/1., 46-61.

A tárgyalásról a hang- és képfelvételek készítését a tanács elnöke engedélyezi, azt akkor tagadhatja meg, vagy vonhatja vissza, ha a tárgyalás zavartalansága és folyamatossága azt szükségessé teszi. Mivel a törvény az engedély megtagadásának és visszavonásának feltételeit rögzíti, egyéb esetekben az engedélyt meg kell adni. A tárgyalás zavartalansága szempontjából azt kell mérlegelnie a tanács elnökének, hogy a tárgyaláson nyilatkozatot tevő személyeket zavarja-e a vallomástételben, illetve eljárási kötelezettségeik teljesítésében a média jelenléte.³⁵ A Sajtótörvény értelmezésében a sajtónak nincs arra lehetősége, hogy a tárgyalás megnyitása után jelenjen meg a tárgyalóteremben, vagy elhagyja azt a tanács által elrendelt szünetig. Ez esetben a tanács elnöke minden más szempont figyelembevételével távozásra szólíthatja fel a sajtó képviselőit.³⁶ A törvényalkotó eredeti célja, hogy a sajtó tárgyalási jelenlétét, illetőleg a képmás- és hangfelvétel készítését szabályozó normák egymást lefedjék, ám összevetve a két eljárásjogi törvényt megállapítható, hogy a jogalkotó ezen célja sikertelen maradt.³⁷ Míg a büntetőeljárásban a főszabály az, hogy a kép- és hangfelvételt a tanács elnökének engedélyével lehet készíteni, addig a polgári eljárásban ez engedély nélkül tehető meg, mivel a kép- és hangfelvétel készítés módja az, amelyet a bíróság meghatározhat, nem pedig a felvétel készítésének lehetősége. A Pp. a kép- és hangfelvétel készítését általában bárki számára biztosítja, ám a bíróság tagjairól, a jegyzőkönyvvezetőről, továbbá az ügyészről hozzájárulás nélkül csak a sajtó számára engedélyezi. A Be. alapvetően azonban nem emeli ki a sajtót, hanem a nyilvánosság tájékoztatása érdekében bárki számára lehetővé teszi a felvételkedészítést és meghatározza, hogy a tanács elnöke milyen indokokkal tagadhatja meg az engedélyt a felvétel készítésére. Nem szükséges hozzájárulást adnia a tanács elnökének és tagjainak, a jegyzőkönyvvezetőnek, az ügyésznek és a védőnek, róluk szabadon készíthető felvétel. A tárgyaláson részt vevő más személyeket nyilatkoztatni kell arról, hogy engedélyezik-e a felvétel készítését, amennyiben nem, erre a felvételt készítő személyeket figyelmeztetni kell.³⁸ Ám megjegyzendő, hogy amennyiben egy tárgyaláson résztvevő személy nem járul hozzá a felvétel készítéshez – míg a többi eljárásban szereplő személy igen – elkerülhetetlen, hogy a felvételen a felvétel készítését megtiltó személy szerepeljen. Így a gyakorlatban nem a felvétel készítése, hanem annak a tudósításban való felhasználása tilos, hiszen az személyiség jogi perrel is járhat. Ugyanez irányadó az eljárásban hivatásszerűen résztvevő, de a büntetőeljárási törvényben nem nevesített szereplőkre (pl. az

³⁵ Be. Nagykommentár, Kommentár a Be. 74/B. §-ához.

³⁶ http://debreceniitlotabla.birosag.hu/sites/debreceniitlotabla.birosag.hu/files/field_attachment/atargyalasesasajtonyilvanossag.pdf (2014.10.08.).

³⁷ NAVRATIL i.m. 110.

³⁸ Be. Nagykommentár, Kommentár a Be. 74/B. §-ához.

előállítását végző büntetés-végrehajtási őrre vagy a hangosítást végző technikai dolgozóra) is. Rendezésre vár viszont a hallgatóság sajtóbéli szerepeltethetőségére vonatkozó szabály.³⁹ Elméletileg ezen tiltó szabály őket is megilletné. További eltérésként értékelhető még a két eljárási kódex között, hogy míg a polgári eljárásban az egyes tárgyalás szereplőinek hozzájárulását a jegyzőkönyvben rögzíteni kell, erre azonban a büntetőeljárási szabály nem tér ki, ám mindkét jogszabályanyagból kitűnik, hogy felvételkedzés kizárása lehetséges, ha az a tárgyalás rendjét zavarja. Ezen szabályok természetesen csupán a nyilvános tárgyalásokra vonatkoznak, hiszen zárt tárgyalás elrendelése esetén kép- és hangfelvétel sem készíthető, hiszen a sajtó jelenléte sem megengedett. Érdekes módon egyik eljárási kódex sem foglalkozik azzal, hogy hogyan kell igazolni, ha valaki a sajtó képviselője (Pp.), illetve, ha célja a nyilvánosság tájékoztatása (Be.). Ezek ennél fogva a bíróság megítélésétől függenek, mely számos felelősségi kérdést vet fel.

Ahogy azt már korábban is említettem, az emberi méltósághoz való jog, valamint a magánszféra tiszteletben tartásához és védelméhez való jog nemzetközi egyezményekben és az Alaptörvényünkben is nevesített alapjogok, melyek bűnüldözési érdekből korlátozhatóak.⁴⁰ Kérdésként merülhet fel, hogy az egyes magánszemélyek bizonyítékszerzés vagy bizonyítékok nyomozóhatóságoknak való szolgáltatása céljából miként sérthetik meg mások alkotmányos jogait, továbbá, hogy ezen bizonyítékok milyen mértékben használhatóak fel bizonyítékként az eljárás során. Kérdés, hogy az igazság kiderítése és a bűnös megbüntetése érdekében az állam adhat-e felhatalmazást polgárainak jogsértésre, és ha igen miként. A BH 2008.266. számú döntésből következően, az érintett személyiségi jogát sérti, azaz jogellenes, ha a róla készült kép- és hangfelvételt hozzájárulása nélkül hozzák nyilvánosságra. Ugyanakkor egy másik jogesetben⁴¹ arra az álláspontra helyezkedik a bíróság, hogy az igazság kiderítése közérdek, ami elsőbbséget élvez a személyiségi jogokhoz képest. Megfigyelhetjük, hogy ebben a kérdésben maguk a bíróságok sem tudják, pontosan melyik oldalra helyezkedjenek. Összességében azonban mégis megállapíthatjuk, hogy főszabályként az érintett hozzájárulása nélkül a róla készített képmás- és hangfelvétel nem hozható nyilvánosságra, mert az jogellenes. Tehát az ilyen módon beszerzett bizonyíték is jogellenes, azt a bizonyításból ki kellene rekeszteni. Tekintettel arra, hogy a tárgyaláson felvétel

³⁹ BODOR et al. i.m.

⁴⁰ BEJCI Alexa: *Az érintett hozzájárulása nélkül készített kép- és hangfelvételek bizonyítékként történő felhasználhatósága a büntetőeljárásban.* Ügyészek lapja, 2011. (18. évf.) 5.. 51.

⁴¹ BDT 2009.2126.

készítésére csak a nyilvánosság tájékoztatása érdekében van törvényes lehetőség, amennyiben az érintett nem járul hozzá, úgy az arcának és hangjának a rögzítése és annak nyilvánosságra hozatala – tehát a felvétel készítése is – tilalmazott. A hozzájárulás, az információs önrendelkezési jogról és információszabadságról szóló 2011. évi CXII. tv. 3.§ 7. pontja szerint, az érintett akaratának önkéntes és határozott kinyilvánítása, amely megfelelő tájékoztatáson alapul, és amellyel félreérthetetlen beleegyezését adja a rá vonatkozó személyes adatok – teljes körű vagy egyes műveletekre kiterjedő – kezeléséhez.⁴²

V. A sajtó tájékoztatása és felvilágosítása

A nyilvánosság tájékoztatáshoz fűződő jog és a bírósági tárgyaláson végzett eljárási cselekmények sikeres lefolytatása között meg kell teremteni az egyensúlyt, amelynek biztosítása a tanács elnökének feladata.⁴³ Érdekes kérdéseket vethet fel, hogy a bírósági szakasz során, a bírósági eljárásban a nyilvánosság tájékoztatására kinek van joga. Mind a Be., mind pedig a bírák jogállásáról és javadalmazásáról szóló 2011. évi CLXII. tv. is kimondja, hogy a bírő arról az ügyről, melyet ő intéz, a sajtó számára tájékoztatást nem adhat. Sőt, a törvény 43. §-a szerint a szolgálati viszonyán kívül még csak nyilvánosan sem fogalmazhat meg véleményt bíróság előtt folyamatban lévő vagy folyamatban volt ügyről, különös tekintettel az általa elbírált ügyekre.⁴⁴ Így maga a törvény az első számú akadálya annak, hogy a hírek a „legtisztább” forrásból eredjenek.⁴⁵ Tehát a sajtószabadság gyakorlása a bírósági ügyekről való tájékoztatás terén ma tipikusan azt jelenti, hogy mindenki szabadon véleményezheti és magyarázhatja a konkrét ügyekben született ítéleteket a széles nyilvánosság előtt, kivéve azt, aki erről a legautentikusabban tudna nyilatkozni.⁴⁶ Azonban álláspontom szerint, ezen szabályozás helyes, hiszen a bírő elsődleges feladata az ügy érdemi eldöntése, továbbá az ügyről való véleményét nem tájékoztatás formájában, hanem ítéletének indoklásában fejt ki. Így a sajtó tájékoztatására a bíróságok sajtószóvivőt neveznek ki (a járásbírók esetében ez csak lehetőség), így az adott ügyről a sajtószóvivőként dolgozó bírák, vagy bírósági alkalmazottak nyilatkoznak. Ennek nagy előnye, hogy az egyébként is túlterhelt

⁴²http://debreceniitlotabla.birosag.hu/sites/debreceniitlotabla.birosag.hu/files/field_attachment/atargyalasesasajtonyilvanossag.pdf (2014.10.08.).

⁴³ Be. Nagykommentár, Kommentár a Be. 74/B. §-ához.

⁴⁴ BODOR et al. i.m.

⁴⁵ SÁNDOR Zsuzsa: *Igazságszolgáltatás és nyilvánosság*. Kontroll, 2004/1. 94.

⁴⁶ FÁZSI László: *Bírói tájékoztatási rendszerünk fogyatékosai egy konkrét ügy sajtóvisszhangjának tükrében*, Bírák Lapja, XV. évfolyam, 2005/1., 97.

bírákat tehermentesíti az, hogy van valaki a bíróságon, aki kifejezetten a sajtót köteles kiszolgálni.

A Be. 74/A. § (2) bekezdése az Alaptörvény, illetőleg a Sajtótörvény vonatkozó rendelkezéseivel összhangban rögzíti, hogy a bíróság nyilvános tárgyalásáról a sajtó jogosult tájékoztatást adni. Azt a kérdést, hogy az igényelt felvilágosítás az eljárás eredményes lefolytatását veszélyeztetné-e, a felvilágosításra jogosult személynek az érintett ügyet ismerő, az ügyben eljáró bírósági tanács vagy az érintett bíróság elnökének, illetve kollégiumvezetőjének tájékoztatása alapján kell megítélni. A bíróság részéről adható felvilágosítás törvényi alapjait a bírák jogállásáról és javadalmazásáról szóló 2011. évi CLXII. törvény (Bjt.) rögzíti. A Bjt. 44. § (1) bekezdése szerint a bíró az általa intézett ügyről a sajtó, a rádió és a televízió részére nem adhat tájékoztatást.⁴⁷ A sajtó részére a Bjt-ben erre feljogosított személy adhat felvilágosítást. Az említett törvény 44. § (2) bekezdése szerint a bíróság előtt folyamatban lévő vagy befejezett ügyről a sajtó, a rádió és a televízió részére a bíróság elnöke vagy az általa megbízott személy adhat tájékoztatást. Ez a személy lehet állandó vagy eseti megbízott, bíró vagy főállású sajtószóvivő. Ám aggályos lehet, hogy a tájékoztatás, mint jogkör ebben a törvényben sem kerül kifejtésre. Fontos megkülönböztetni azonban a Be. 74/A. és 74/B. §-ban említett felvilágosítást és tájékoztatást. A Be. a nyilvános tárgyalás eseményeiről történő beszámolást nevezi tájékoztatásnak, míg az ügyvel kapcsolatban a bíróság erre jogosult tagja által közölt információk esetében használja a felvilágosítás szót. Ezáltal problémát okozhat, hogy a tárgyalásról a nyilvánosság tájékoztatását nem lehet azon az alapon megtagadni, hogy az az eljárás eredményes lefolytatását veszélyeztetné, annak ellenére, hogy ez sok esetben indokolt lenne. Például abban az esetben, amikor több napra tűzik ki a tárgyalást, az első tárgyalási napon történekről, a vádlottak kihallgatásáról, vallomásáról a sajtó útján az esetlegesen még ki nem hallgatott vádlottak, tanúk is tudomást szereznek, vallomásukat a tájékoztatás befolyásolja.

Kérdésként merülhet fel azonban, hogy a nyomozásról, vagy a bíróság a nyilvános tárgyalás eseményeiről történő beszámolások (tájékoztatások) tartalmáért ki és hogyan felel? Ezt követően pedig, hogy kit illet a felelősség az adott lapban, sajtóorgánumban publikálót, a szerkesztőt, vagy esetleg a kiadót? Azon jogszabályhalmaz, mely az újságíró tevékenységét munkáját meghatározza, az információ-szolgáltatás és az információ átadásán túl kitér a média, illetőleg az egyes újságíró felelősségére is. A kérdés megválaszolása előtt azonban

⁴⁷ Be. Nagykomentár, Kommentár a Be. 74/A. §-ához.

fontos megemlíteni egy különbségtételt. A sajtószabadságról és a médiatartalmak alapvető szabályairól szóló 2010. évi CIV. törvény 21. §-ának (1) és (2) bekezdése külön szabályozza a médiatartalom-szolgáltató és a médiatartalom-szolgáltatónak felvilágosítást adó felelősségét. Így például egy internetes cikk tartalmáért a médiatartalom-szolgáltatót és nem a bíróság nevében felvilágosítást adó személyt terheli a felelősség. Az előbb említett jogszabály 13. §-a a sajtó kötelezettségeként fogalmazza meg a közérdeklődésre számot tartó eseményekről a sokoldalú, tényyszerű, időszerű, tárgyilagos és kiegyensúlyozott tájékoztatást, ám ez a 4. §-ának (3) bekezdése szerint nem járhat mások személyhez fűződő jogainak sérelmével. Nyilvánvalóan a sajtóval összefüggő felelősségi rendszerek jellegzetességéből adódóan eltérő módon érvényesül a polgári jogi felelősség, és a sajátosságaiból adódóan speciális vonásokat mutat a büntetőjogi felelősség megjelenése, a büntetőjogi felelősség megállapításának lehetőségei.⁴⁸ A polgári jogi felelősséget vizsgálva megállapítható, hogy amellet, hogy a sajtó a személyiségi jogok érvényesülését biztosítja, egyben a személyiségi jogok sérelmének a forrása is lehet. A sajtószabadság ebből kifolyólag korlátozott, nem sértheti más jó hírnevét, azzal, hogy más személyre vonatkozó, azt sértő, valótlan tényt állít, híresztel, vagy valós tényt hamis színben tüntet fel. Ha a sajtószerv nem tesz eleget ennek a követelménynek, akkor van helye – az alapvetően a jóhírnév, sajtó útján történő megsértésének speciális polgári jogi szankciójának – a sajtó-helyreigazításnak, mint a személyiségi jogvédelem eszközének. Továbbá, akit személyiségi jogában megsértenek, kérheti a jogsértés megtörténtének bírósági megállapítását, a jogsértés abbahagyását és a jogsértő eltiltását a további jogsértéstől. Azt, hogy a jogsértő adjon megfelelő elégtételt, és ennek biztosítson saját költségén megfelelő nyilvánosságot, valamint, hogy a sérelmes helyzetet szüntesse meg, az azt megelőző állapotot állítsa helyre. Ám az új Ptk. további szankciókat is meghatároz. A büntetőjogi felelősség kapcsán, a 2012. évi C. törvény 2013. július 1-ei hatályba lépésekor lényegesen csökkentek azok a szabályok, amelyek a sajtó, valamint az újságíró büntetőjogi felelősségét megalapozták, illetőleg büntetőjogi szempontból szabályozták a sajtó működését. A jelenleg hatályos Btk. hatályba lépésével a szabályozás és a gyakorlat, a jelzett témában két tényállásra épül: az új Btk. 227. §-ában rögzített becsületsértés tényállására, valamint a 226. §-ban leírt rágalmozás tényállására. A téma szempontjából azonban jelentős két tényállás lépett hatályba 2013. november 16-tól, a becsület csorbítására alkalmas hamis hang vagy képfelvétel készítése, valamint ezeknek nyilvánosságra hozatala. Így úgy gondolom, hogy az előbbieken

⁴⁸ BALLA Lajos: *Az újságíró büntetőjogi felelősségének kérdései*. In: PRIBULA László (szerk.): *A jogalkalmazás vitatott területei - a sajtó polgári jogi felelőssége*, DE-ÁJK, Debrecen, 2014.

bemutatott esetleges szankciók is korlátozzák a sajtószabadságot – nyomást gyakorolva az egyes sajtóorgánumokra – azonban egyben biztosítja az eljárásban résztvevők személyiségi jogainak védelmét.

A sajtó mellett azonban természetesen másokat is megillet az a jog, hogy a bíróságoktól felvilágosítást kérjen, az erre jogosultak köre azonban igen csekély. A bírósági ügyvitel szabályairól szóló 14/2002. (VIII. I.) IM rendelet határozza meg azt, hogy amennyiben valaki nem a sajtó munkatársa, hogy juthat hozzá az őt érdeklő ügyek aktáihoz. A rendelet 10. § (1) bekezdése szerint: *„Az iroda törvényben meghatározott személyeknek és képviselőjüknek ad felvilágosítást, lehetővé teszi az iratok megtekintését, másolatok vagy jegyzetek készítését.”* Ezen személy lehet többek között az ügyész, ügyvéd, jogtanácsos, ügyvédi irodával munkaviszonyban álló dolgozó, valamint az ügyvédjelölt és a fogva tartásban lévő személy.

5.1 A sajtó feladata és jogai

Magyarországon az 1986. évi II. törvény rendelkezett a sajtóról mindaddig, amíg az új médiatörvényként ismert 2010. évi CLXXXV. törvény hatályon kívül nem helyezte a korábbi szabályozást. Az új törvény a sajtó fő feladataként tűzte ki a hiteles, pontos és gyors tájékoztatásról való gondoskodást, mellyel elsősorban elősegíti a társadalmi jelenségek közötti összefüggések megértését.⁴⁹ Ám a Sajtótörvény a sajtószabadság korlátait is kijelöli azzal, hogy annak gyakorlása nem valósíthat meg bűncselekményt, vagy bűncselekmény elkövetésére való felhívást, nem sértheti a közérkölcset, valamint nem járhat mások személyiségi jogainak sérelmével. Érdekes kérdés lehet, hogy mettől tekinthető egy sajtó által közölt információ személyiségi jogot megsértőnek. Egy korábbi esetjog például kimondja, hogy nem sérti a súlyos bűncselekményt elkövető és e miatt elítélt személy jóhírnevéhez fűződő személyiségi jogát, ha a sajtó az erről szóló sajtóközleményben őt bűnöző jelzővel illeti.⁵⁰

⁴⁹ SZILÁGYI Nándor Imre: *Az igazságszolgáltatás nyilvánossága*, Ügyvédek Lapja 2011/2., 12.

⁵⁰ BDT 2005.1086.

5.2 Mi minősül „sajtónak”?

A sajtó bírósági tárgyalásokon való jelenléte tekintetében fontos szerepet játszhat, hogy pontosan kire terjed ki a sajtószabadságról és a média tartalmak alapvető szabályairól szóló 2010. évi CIV. tv. (Sajtótörvény) hatálya, ki tekinthető a sajtó képviselőjének és milyen igazolási kötelezettség terheli őket a bírósági eljárás során. A törvény hatályának megállapítása elsősorban a felelősség tekintetében fontos, hiszen mindazon felelősség, melyet a jogalkotó a sajtóra és médiára telepít, a Sajtótörvény hatálya alá nem tartozó személyekkel és szervezetekkel szemben nem alkalmazható.⁵¹ E törvény hatálya kiterjed a Magyarországon letelepedett médiatartalom-szolgáltató által nyújtott médiaszolgáltatásra, valamint egyes kivételekkel kiterjed a Magyarország területén letelepedett médiatartalom-szolgáltató által kiadott sajtótermékekre is. A Büntetőeljárásról szóló törvény kommentárja szerint a sajtón, a nyilvánosság tájékoztatásával foglalkozó személyeket kell érteni. A technikai fejlettség és az internetes nyilvánosság jelenlegi helyzetében nem kizárólag a médiában hivatásszerűen dolgozó személyeket kell a sajtó munkatársainak tekinteni. Ezért a tárgyalóteremben megjelent személyektől sajtóigazolványt kérni és csak az azzal rendelkező személyeknek engedélyezni a jegyzetek, fényképek stb. készítését, túlhaladott gyakorlatnak tekintendő. A bíróság nem tehet különbséget az egyes médiavállalkozások, illetve a közvélemény tájékoztatásával egyéb keretek között foglalkozó személyek között, így sem a tárgyalási jelenlétet, sem a tájékoztatás módját illetően nem engedhető meg a különbségtétel. Arra sincs törvényes lehetőség, hogy a jegyzőkönyvben a bíróság rögzítse, a sajtó részéről kik vannak jelen. Kizárólag a felvétel készítésének engedélyezésére vonatkozó döntések rögzítésére kerülhet sor.⁵² A nemzetközi viszonyokat tekintve más a szabályozás. Az Európai Unió Bíróságán a nyilvánosság annyit jelent, hogy a tárgyalásokon a hallgatóság részt vehet, a tárgyalást hallgathatja, arról jegyzeteket készíthet. A tárgyalóteremben vaku, mobiltelefon, laptop, illetve más elektronikus szerkezet használata mindenki számára tilos. Az újságíróknak formanyomtatványon előzetesen akkreditáltatni kell magukat. Kép- és hangfelvétel készítésére csak az akkreditált újságírók előzetesen engedélyezett kérelme alapján van lehetőség, de kizárólag az ítélet kihirdetésekor vagy az ügyszám ismertetésekor. Kevés kivétellel ez a nemzetközi bíróság kizárólag a hallgatóság és a sajtó képviselőinek a tárgyalóteremben való részvételi lehetőségét biztosítja. A bíróság egy igen magas rangú

⁵¹ Az Egri Törvényszék Büntető Kollégiumának 2014. április 7-én megtartott ülésén elhangzottak alapján.

⁵² Be. Nagykommentár, Kommentár a Be. 74/A. §-ához.

tisztviselője álláspontja szerint: „*Nem engedünk kamerákat a tárgyalóterembe. Itt dolgozunk.*”⁵³ A strasbourgi Emberi Jogok Európai Bíróságán némileg mások a szabályok, hiszen a tárgyalásokra mindenki szabadon bemehet, helyet foglalhat és a rendelkezésre bocsátott fülhallgatókkal hallgathatja a tárgyalást. Mobiltelefonok és laptopok a tárgyalásra szintén nem vihetők be és a látogatók itt sem készíthetnek kép- és hangfelvételt a tárgyalás alatt. Külső kamerák egyáltalán nem vihetők be, viszont a bíróság fix kamerákat szereltetett be, amelyek – nyilvános tárgyalás esetén, mely elég ritka – a tárgyalás egész anyagát felveszik és amennyiben ahhoz minden eljáró bírő hozzájárulását adja, a nyilvános tárgyalást követően az internetre felteszik. Minden korlátozó szabály ellenére azért megállapíthatjuk, hogy a sajtó munkáját az ügyről előzetesen kiadott sajtótájékoztató, az ügy rövid összefoglalása, széles internetes tájékoztatás és egyéb kiadványok, sajtószóvivők egyértelműen segítik.

5.3 A civil szervezetek sajtóhoz hasonló jogosultságai

Civil szervezetnek tekintjük az egyesülési jogról, a közhasznú jogállásról, valamint a civil szervezetek működéséről és támogatásáról szóló 2011. évi CLXXV. törvény 2. § 6. pontja szerint a civil társaságot, a Magyarországon nyilvántartásba vett egyesületet (a párt kivételével) és az alapítványt. A civil szervezetek jogállásának problematikáját és a büntetőeljárásokhoz való viszonyát egy példán keresztül szeretném bemutatni, melyben a legérdekesebb kérdés, hogy mennyiben minősülhetnek a civil szervezetek a bírósági tárgyalásokon sajtónak, vagy legalábbis milyen mértékben gyakorolhatják azokat a jogokat, mint a sajtó képviselői.

A közel húsz éve működő Társaság a Szabadságjogokért jogvédő és jogfejlesztő civil szervezet egyik alaptevékenységeként szabadságjogi témákban stratégiai pereket folytat. Pereiket elsősorban a sajtószabadság, a gyülekezési szabadság, az információszabadság, az adatvédelem témájában, jellemzően a hazai alapjogvédelem fejlesztése céljából indítják. Ezen perekről elsősorban a bírósági tárgyalásokról készített videóikban számolnak be. A TASZ videoprogramjának munkatársai azonban az utóbbi időben azzal szembesültek, hogy a különböző bíróságok (olykor ugyanazon bíróság különböző tanácsai) egymástól igen eltérően értelmezik a nyilvános tárgyaláson videofelvétel készítésére vonatkozó

⁵³ BAKA András: *A bírósági tárgyalások nyilvánossága*. Magyar jog 2010. (57. évf.) 7., 385-387.

szabályokat.⁵⁴ Egyes tanácsok nem gördítenek akadályt ezen tevékenység elé, megelégszenek annak bejelentésével, hogy a felvételt egy civil szervezet munkatársa készíti. Ám más tanácsok ettől eltérően szükségesnek látják, hogy a TASZ munkatársa valamilyen irattal igazolja, hogy a TASZ megbízásából dolgozik. Vannak tanácsok, amelyek újságíró-egyesületek által kiállított tagsági igazolványt követelnek, míg mások valamely közismert sajtóorgánium kiadója által kiállított igazolvány felmutatása esetén engedélyezik a kamera használatát. Álláspontjuk szerint ez az esetlegesség a sajtó fogalmának értelmezésétől és a sajtóképviselői minőség igazolásának különböző nehézségeitől nem szolgálja az ítékezés átláthatóságának követelményét. Tekintettel az előbbiekre a TASZ, az OBH-nak címzett közérdekű bejelentésben fejtette ki álláspontját, melyre reagálva az OBH elnöke jelezte, hogy éppen a törvények közötti eltérések, valamint az adatközlés és a nyilvánossággal kapcsolatos törvényi hiányosságok, ellentmondások miatt 2012-ben jelezte az akkori Közigazgatási és Igazságügyi Minisztérium felé a Be. és Pp. teljes újrakodifikálását. Ezen kodifikációs munkák 2013-ban már meg is kezdődtek és még egy esetleges bírósági adatkezelésről szóló önálló kódex szükségessége is felmerült, ám az előbb említett jogszabályok elkészültéig több ideiglenes megoldásra is szükség van. Pozitívumként értékelhető, hogy több törvényszék és ítéletábró a tárgyalótermekből rendszeresen tudósító sajtószervekkel együttműködési megállapodást kötött, melyek elsődleges célja pont ezen problémakör tisztázása. Továbbá azóta, országos szinten, a bíróságokon belüli joggyakorlat egységesítése érdekében a szakmai kollégiumok ülésein sorozatosan napirendre kerülő kérdésnek tekinthető.⁵⁵

Amint már azt a korábbiakban említettem, a büntetőeljárásról szóló törvény kommentárja szerint a sajtón, a nyilvánosság tájékoztatásával foglalkozó személyeket kell érteni. Ám a gyakorlatban ez mégsem érvényesül, bár szeretném hangsúlyozni, hogy ezt sok esetben a sajtó képviselőinek hozzáállása is befolyásolja. Több – a sajtóval közösen rendezett – fórumon felmerült már az az igény, hogy milyen hasznos és kívánatos lenne a bírósági tudósító rendszer újraillesztése. Olyan újságírók akkreditálása a bíróságokra, akik járatosak az igazságszolgáltatásban, meg tudják különböztetni a polgári pereket a büntető ügyektől, a terheltet a sértettől. Ahhoz, hogy a kölcsönös bizalom légköre kialakuljon, a bírának is azt kellene látniuk, tapasztalniuk, hogy a tudósítások valóságűek, szakmailag

⁵⁴ SZABÓ Máté Dániel: *Az OBH elnökének címzett 2013. november 21-ei közérdekű bejelentés.*

⁵⁵ HILDENBRANDNÉ BALOGH Olga: *Az OBH elnökének 2014. január 24-ei válaszlevele a TASZ-nak.*

korrektek.⁵⁶ Ám az mégsem lenne helyes, ha a Pp. és Be. ellentmondásos szabályait a bíróságok úgy értelmeznék, hogy csak a szűken értelmezett sajtó számára biztosítanak a felvételek készítésének lehetőségét, például csak azoknak az újságíróknak, akik az Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság jegyzékében szereplő sajtótermékek kiadóinak alkalmazásában állnak. A sajtószabadság ugyanis nemcsak ezeket a személyeket illeti meg. A nemzetközi viszonyokat vizsgálva a strasbourgi Emberi Jogok Európai Bírósága egyértelműen tágan értelmezi a sajtó, mint a sajtószabadság alanyának fogalmát. A Bíróság éppen egy TASZ panasz nyomán született nyilvánossággal kapcsolatos ítéletében állapította meg, hogy a fent említett kérelmező emberi jog tárgyú pereket folytató egyesület. Ezért, a sajtóhoz hasonlóan, társadalmi „házőrző kutyának” (*public watchdog*) tekinthető. Ilyen körülmények között a Bíróság meggyőződött arról, hogy az egyesület tevékenysége a sajtó számára biztosíthatóhoz hasonló szintű egyezményes védelmet tesz indokolttá.⁵⁷ Viszont az egyértelműen megállapítható, hogy a sajtóra a törvény által rótt kötelezettségek betartását a bíróság csak abban az esetben tudja ellenőrizni, ha meggyőződik arról, hogy a kép- és hangfelvételt olyan szervezet készíti, akik esetében ezen kötelezettségek biztosítása a rá vonatkozó törvényi szabályozás alapján feltételezhető. Ehhez viszont kétségtelenül valamilyen igazoltatási rendszer szükséges.

A legfontosabb kérdés azonban – a civil szervezetek jogállásának tisztázásán túl – az, hogy ki tehető felelőssé abban az esetben, ha bármilyen magánéletre vonatkozó adat, képmás- vagy hangfelvétel jogosulatlanul kerül nyilvánosságra. A Be. 60. § (1) bekezdése értelmében az eljárási cselekmények végzésekor az emberi méltóságot, az érintett személyiségi jogait és a kegyeleti jogot tiszteletben kell tartani, és biztosítani kell, hogy a magánéletre vonatkozó adatok szükségtelenül ne kerüljenek a nyilvánosságra. A Be. 77. § (2) bekezdése a bizonyítási cselekmények elvégzésére írja ugyanezt a kötelezettséget. Tekintettel arra, hogy a tárgyalás egy olyan eljárási cselekmény, amelyen bizonyítási cselekmények elvégzésére kerül sor, a tárgyalás lefolytatásakor is biztosítani kell az előbb idézett jogszabályokat. Meg kell jegyeznünk, hogy ez nem tekinthető egy zárt tárgyalás elrendelésének alapjául szolgáló oknak, hiszen a bíróságoknak ezen szabályokat a nyilvános tárgyalás megtartása esetén is biztosítani kell. Míg a Be. szabályozás a bíróságokra telepíti a felelősséget, addig a Sajtótörvény 14. § (1) bekezdés értelmében, a médiaszolgáltatónak az

⁵⁶ SÁNDOR i.m. 94.

⁵⁷ ECHR, *Társaság a Szabadságjogokért kontra Magyarország*, 2009. április 4-i ítélet (ügyszám: 37374/05).

által közzétett médiatartalomban tiszteletben kell tartania az emberi méltóságot, a (2) bekezdés értelmében pedig tilos a megalázó, kiszolgáltatott helyzetben lévő személyek médiatartalomban történő öncélú és sérelmes bemutatása. Továbbá a 21. § (1) bekezdése értelmében a médiatartalom-szolgáltató a jogszabályok keretei között önállóan dönt a médiatartalom közzétételéről, és felelősséggel tartozik e törvényben foglaltak megtartásáért. Így tehát a törvény a felelősséget a sajtóra hárítja. Ám jelen esetben a problémát az jelentheti, hogy amennyiben a TASZ-t nem tekintjük sajtónak, akkor a Sajtótörvény által telepített felelősség tőle nem várható el. Erre esetlegesen megoldást jelenthetne a nyilvánosság tájékoztatása érdekében tevékenységet végző társadalmi szervezetek ilyen tevékenységére vonatkozó törvényi szabályozása, legyen ez akár egy ágazati jogszabály, vagy egy egységes igazságügyi adatkezelésről és tájékoztatásról szóló törvény megalkotása.

Az Egri Törvényszék Büntető Kollégiumának Egerben, 2014. április 7-én megtartott ülésén elhangzottak alapján azt a következtetést vonhatjuk le, hogy álláspontjuk szerint a kép- és hangfelvétel készítését meg kell, illetve meg lehet tiltani, emellett a sajtó jelenlévő képviselőinek figyelmét fel kell hívni arra, amennyiben ez más módon nem biztosítható, hogy mely tárgyaláson elhangzott adatok vonatkozásában kerülje azok nyilvánosságra hozatalát. Ám véleményem szerint ez kivitelezhetetlen, tekintettel arra, hogy ezen adatok pontos köre nem meghatározható, továbbá minden bírósági tárgyalás egységes, melynek nincs ilyen része.

Kifelé haladva a tárgyalóteremből egy újabb érdekes és egyben problematikus kérdéskör merülhet fel, mégpedig a tárgyalási jegyzék kérdése. A bírósági ügyvitel szabályairól szóló 14/2002. (VIII. 1.) IM rendelet 19. § (2) bekezdése szerint: „*A tárgyalási jegyzéken meg kell jelölni a kitűzött ügyek sorszámát, az ügyszámot, az ügy tárgyát, a tárgyalás időpontját, az esetleges ügyészégi ügyszámot és a peres felek, illetőleg a terhelt vagy eljárás alá vont személy nevét. Több felperes, alperes vagy terhelt, feljelentő, eljárás alá vont személy esetén elegendő az első helyen megnevezett nevét és társainak számát feltüntetni. A büntető tanács tárgyalási jegyzékén azt is fel kell tüntetni, hogy a tanács a kitűzött ügyben tárgyalást vagy nyilvános ülést tart-e.*” Ugyanezen szakasz (3) bekezdése szerint pedig a tárgyalási jegyzék egy példányát a tárgyaló ajtajára ki kell függeszteni. Tekintettel arra, hogy a bíróság épülete bárki számára nyitva áll, így ezen jegyzékről a tárgyaláson megjelenő sajtó a jelenlegi jogszabályi rendelkezések alapján a tanács elnökének vagy bármely más személynek az ellenőrzése nélkül képfelvételt készíthet.

Kérdés, hogy ez mennyiben feleltethető meg a személyes adatok védelméhez fűződő jogszabályoknak. Az információs önrendelkezési jogról és az információszabadságról szóló 2011. évi CXII. tv. értelmében ilyen adatok közzététele, nyilvánosság felé történő közvetítése törvényi felhatalmazás vagy az érintett hozzájárulása hiányában nem lenne lehetséges, a tárgyalási jegyzéket szabályozó jogszabály pedig alacsonyabb jogforrási szinten álló rendelet. Megoldás lehetne például, hogy a tárgyalási jegyzéken csupán az ügy számát tüntetik fel, a nevek kicserélése monogramra azonban nem elegendő, hiszen az anonimizálás felismerhetetlenné tételt kellene, hogy jelentsen.⁵⁸ Továbbá a Nemzeti Adatvédelmi és Információszabadság Hatóság is kitalált egy koncepciót, mely szerint jó megoldás lenne, ha a bíró nyilatkoztatná a feleket, hogy a személyes adatokkal együtt beszámolhat-e a tárgyalásról a sajtó. Ha az érintett ehhez nem járul hozzá, akkor semmilyen személyes adatot nem közölhet a sajtó. Ez alól kivétel lenne a közfeladatot ellátó szerveket, illetve személyeket érintő adatok. Az ügyről a bíróság felvilágosítást a sajtószóvivő útján csak és kizárólag minden személyes adattól megfosztva adhatna.⁵⁹ Ezen koncepció talán megoldás lehetne a felelősség kérdésére is, hiszen amennyiben a bíróság eleget tesz a „nyilatkoztatási kötelezettségének”, onnantól kezdve a jogosulatlanul nyilvánosságra kerülő személyes adatokkal okozott sérelem egyértelműen a sajtót terhelné.

Ám a tárgyalási jegyzék problémája átvezet oda, hogy mit lehet tenni a sajtó érdeklődése esetén a tárgyalótermen kívül, a bírósági folyosókon. A bíróságok szervezetéről és igazgatásáról szóló 2011. évi XLIX. törvény XIII. fejezete rendelkezik a bírósági épületek rendjének fenntartásáról. A 167. § értelmében: „A bírósági épületnek a közönség és ügyfélforgalom számára nyitva álló helyiségeibe és a tárgyalóterembe a bírósági ügyintézés és a nyilvános tárgyaláson történő részvétel céljából - e törvényben foglalt korlátozással - bárki beléphet.”, míg a (2) bekezdés szerint a bíróság épületében tartózkodók kötelesek olyan magatartást tanúsítani, amely tiszteletben tartja az igazságszolgáltatás méltóságát, nem zavarja meg a bíróság működését és megfelel az épület használatának rendjére vonatkozó előírásoknak. Így tehát a bíróság hiába rendel el zárt tárgyalást például az eljárásban résztvevő kiskorú érdekében, vagy hiába nem engedélyezi a tárgyaláson a kép- és hangfelvétel készítését, ha a tudósításban a bíróság épületében, a tárgyalóterem előtt

⁵⁸ 2014. január 17. napján, a Szegedi Ítéltáblán megtartott konferenciáról készült jegyzet – Péterfalvi Attila álláspontja.

⁵⁹ NAIH-6344/2002/5. számú vitaanyag az igazságügyi adatkezelésről és a bírósági tájékoztatásról szóló törvénytervezet előzetes egyeztetéséhez.

várákozva vagy az épületbe belépve az érintett személyről felvételt készítenek. Megtehetik, hiszen az épületből a sajtó képviselőit csak abban az esetben lehet kiutasítani, ha magatartásukkal nem tartják tiszteletben az igazságszolgáltatás méltóságát, zavarja a bíróság működését, illetőleg a tárgyalás szabályszerű menetét. Ám azért azt beláthatjuk, hogy az egyoldalú megközelítést megfordítva, az súlyosan sértené a nyilvánosság alapelvét, ha a sajtó még csak a bíróság épületébe sem léphetne be, hiszen a társadalomnak joga van ellenőrizni az önálló hatalmi ágként működő igazságszolgáltatást. Így alapvetően nem születhet olyan megoldás, mely bárkit is kizár a bíróság épületéből vagy – megfelelő indok nélkül – a tárgyalótermekből.

VI. Nyilvánosság kontra ártatlanság vélelméhez való jog

A sajtóközlés – különösen a modern közlési eszközök alkalmazása – hihetetlenül széles körre terjeszti ki a nyilvánosságot. Ezzel egyrészt társadalom- és személyiségfejlesztő hatású: egymás életének, értékeinek és problémáinak a jobb megismerését és megértését szolgálja, közelebb hozza egymáshoz az embereket. Másrészt azonban a korlátlan sajtó általi tájékoztatás lehetősége veszélyezteti is a személyiségi érdekeket, ezáltal veszélybe kerülhetnek a személyiség határai. Ha az egyes ember élete a legteljesebb nyilvánosság előtt zajlik, mely által megszűnik a személyes titok, a magánélet, az egyik ember a legteljesebb mértékig ki lehet szolgáltatva a másoknak.⁶⁰ A sajtóközlések területén az új és korszerű eszközök alkalmazása folytán megnőtt a jogsértések veszélyessége. Ennek a kiegyensúlyozása végett a Sajtótörvény külön ki is emeli, hogy a sajtószabadság gyakorlása nem járhat mások személyéhez fűződő jogainak sérelmével. Vizsgáljuk meg ezen témakört, egy személyhez fűződő jog és egyben büntetőjogi alapelv kapcsán, mégpedig az ártatlanság vélelméhez való jog tekintetében.

Magyarország Alaptörvényének XXVIII. cikke kimondja, hogy: „*Senki nem tekinthető bűnösnek mindaddig, amíg büntetőjogi felelősségét a bíróság jogerős határozata nem állapította meg.*”. Az ártatlanság vélelme alapvető, minimális eljárási garancia, melyet az Alaptörvényen túl számos, Magyarország által is ratifikált nemzetközi szerződés is tartalmaz, így különösen a Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya (14. cikk (2) bekezdés: „*Bűncselekmény elkövetésével vádolt minden személynek joga van arra, hogy*

⁶⁰ TÖRÖ Károly: *Személyiségvédelem a polgári jogban*, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1979, 700.

ártatlannak tekintsék mindaddig, amíg bűnösségét a törvény szerint be nem bizonyították.”) és az Emberi Jogok Európai Egyezménye (6. cikk (2) bekezdés: *„Minden bűncselekménnyel gyanúsított személyt mindaddig ártatlannak kell vélelmezni, amíg bűnösségét a törvénynek megfelelően meg nem állapították.”*).

Amikor az ártatlanság véelmét a nyilvánosság helyzetével összefüggésben vizsgáljuk, szükségképpen több, egymással gyakran összeütköző alapjog érvényesülésére kell egyidejűleg tekintettel lennünk. A büntetőeljárásokkal összefüggésben ugyanis a nyilvánosság biztosításának elve és az ártatlanság véelme mellett ugyancsak alapvető fontossággal bír a magán- és családi élethez való jog (mely természetesen a terhelteket is megilleti), valamint a véleménynyilvánítás szabadsága, mely magában foglalja a sajtószabadságot és az információhoz való jogot is.⁶¹ Arra vonatkozóan, hogy ezen egymással versengő érdekek között melyik élvezzen elsőbbséget, az egyes államok jogrendszerei eltérő válaszokat adtak. Az Egyesült Államok gyakorlata szerint a sajtószabadság (beleértve a folyamatban levő büntetőeljárásokról történő tudósításokat is) olyan kiemelt helyzetet élvez, mely alapján a média lehetőségeinek bármilyen korlátozása, beleértve a folyamatban levő ügyekről történő tudósítást is, jogellenes, és különösen a súlyosabb bűncselekmények esetén a bűncselekmény ténye olyan nyomós közérdeknek minősül, melyre tekintettel lehetséges az ügyről történő részletes tudósítás.⁶² Az első sorban Nagy-Britanniára és más common law országokra jellemző megközelítés már korlátozza a média szabadságát a folyamatban levő büntetőeljárásokkal összefüggésben, ám ennek a korlátozásnak a fő indoka nem a terhelt személyiségi jogainak védelme, hanem sokkal inkább annak biztosítása, hogy a sajtóban megjelenő tudósítások ne befolyásolhassák az ügyben eljáró bírót.⁶³ A kontinentális jogi megközelítés ezzel szemben az ártatlanság véelmének követelményét elsősorban a terhelt szemszögéből közelíti meg, kiemelve az emberi méltósághoz és magánélethez való jog fontosságát.⁶⁴

Az ártatlanság véelme nem csupán az ügyben eljáró hatóságok kötelező alapelve, hanem miként arra az ENSZ Emberi Jogi Bizottsága is rámutatott, a médiának is tartózkodnia

⁶¹ BRANTS, Chris: *Justice done and seen to be done? The institutionalized relationship between the press and the criminal justice system in the Netherlands*. International Criminal Justice Review, Vol. 3. 1993, 60.

⁶² RESTA, Giorgio: *Trying cases in the media: a comparative overview*. Law and Contemporary Problems Vol. 71. No. 4. (2008.) 36.

⁶³ RESTA i.m. 37.

⁶⁴ RESTA i.m. 40.

kell(ene) minden olyan híradástól, mely alááshatja az ártatlanság védelmének érvényesülését.⁶⁵ Hasonlóan foglalt állást az Emberi Jogok Európai Bírósága számos ügyben, megerősítve, hogy az ártatlanként kezelést nem csupán a büntetőeljárásban részt vevő hatóságok, hanem a média is köteles tiszteletben tartani, hiszen ez az elv az alkotmányos büntetőjog egyik alapintézménye, a védelem pedig mindenkit megillet, beleértve természetesen (és mindenekelőtt) a büntetőügy terheltjét. Ez azt jelenti, hogy nem születhet olyan tájékoztatás a sajtó részéről, mely a bűnösséget akár sugallva is befolyásolhatja a terhelt eljárási helyzetét. Bizonyítja ezt például a Fővárosi Törvényszék 2013. december 16-án elsőfokú – azóta jogerős – ítélete, mely kimondta, hogy az alperes cikkében szereplő „brutális sorozatgyilkos” kifejezés megsértette a felperes jó hírnevét és becsületét, tekintettel arra, hogy a sérelmezett cikk megjelenésének időpontjában a felperes büntetőjogi felelősségét bíróság nem állapította meg, ennek ellenére a cikkben az tényként került feltüntetésre.⁶⁶ A tájékoztatás színvonala tehát szinte laponként eltérő. Az országos politikai/közéleti napilapok törekszenek leginkább arra, hogy megfelelő, szakszerű, pontos és hiteles információkat nyújtsanak. A bulvárlapok tudósításai már jóval több kívánnivalót hagynak maguk után.⁶⁷

Az Európa Tanács Miniszteri Bizottságának (2003) 13. számú ajánlása részletesen is szabályozza, hogy a folyamatban levő büntetőeljárásokban milyen magatartás tanúsítása is volna kívánatos a sajtó részéről. Az ajánlás maga is hangsúlyozza az információhoz való jog fontosságát, és ekként elismeri, hogy a média szabadon beszámolhat valamennyi folyamatban levő büntetőügyről. A tudósítások korlátját képezi azonban az ártatlanság védelme, mint a tisztességes eljáráshoz való jog egyik alapkövetelménye⁶⁸, a terheltek magánélethez és emberi méltósághoz való joga⁶⁹, valamint az a követelmény is, hogy az ügyben eljáró hatóságok kizárólag olyan tényeket és információkat bocsáthatnak a média rendelkezésére, melyeket megalapozott gyanú támaszt alá, és ez utóbbi megalapozott gyanú tényét (ami nem azonos azzal, hogy ezeket az eljáró bíróság is valósnak fogadja el az eljárásban) a tudósításban is egyértelműen fel kell tüntetni.⁷⁰ Az ajánlás értelmében a valótlan tartalmú tudósításokkal szemben a terheltet megilleti a helyreigazítás joga, melynek az eljáró hatóságok által kiadott

⁶⁵ Human Rights Committee General Comment No. 32, Article 14: Right to equality before courts and tribunals and to a fair trial, IV. pont.

⁶⁶ Fővárosi Ítélet: 18TF/20355/2014. számú ítélete, mely a Fővárosi Törvényszék elsőfokú ítéletét részben hagyta helyben, enyhítette azt, ám a jó hírnév megsértése megállapításra került.

⁶⁷ RÓTH Erika: *Fórum – a bírósági eljárás nyilvánosságáról*. Fundamentum 2004/1., 77.

⁶⁸ Recommendation Rec(2003) 13, Principle 2 – Presumption of innocence.

⁶⁹ Recommendation Rec(2003) 13, Principle 8 – Protection of privacy in the context of on-going criminal proceedings.

⁷⁰ Recommendation Rec(2003) 13, Principle 3 – Accuracy of information.

sajtóközlemények tartalmára is ki kell terjednie⁷¹, azaz ezáltal elkerülhető az a helyzet, hogy a nyomozó hatóság vagy bíróság által kiadott sajtóközleményt változatlan formában közlő tudósításokkal szemben a terheltnek semmilyen jogorvoslatra ne legyen lehetősége.

Érdekes kérdéseket vethet fel ugyanakkor, hogy egy adott ügyről történő sajtó tájékoztatása, mennyiben tartalmazhat értékítéletet a nyilvánosság felé. Mennyiben sérti a nyilvánosság elvének érvényesülése az ártatlanság védelméhez való jogot, továbbá mikor és ki vonható felelősségre ilyen esetekben? Vegyünk egy életszerű példát: A bíróság elé került személyt egy erőszakos bűncselekmény elkövetésével vádolják, mely ügyről számos, mindenki által jól ismert médium tájékoztatást ad. Ebben az esetben a sajtó a nyilvánosságot, a jogerős bírói ítélet meghozatala előtt, a bűnösség látszatát keltve tájékoztatta a rendelkezésre álló bizonyítékokról, tényekről, és az ügy lehetséges kimeneteléről, melynek természetesen kihatása van a terhelt magánéletére, munkalehetőségeire, családi kapcsolataira is, majd ezt követően az ügyben felmentő ítélet születik. Ilyen esetekben a jelenlegi gyakorlat szerint a terhelt nem számíthat automatikusan semmilyen kártérítésre vagy kártalanításra a valótlan tartalmú tájékoztatás miatt, így a büntetőeljárás (pontosabban az erről történő tudósítások) valójában megakadályozza őt abban, hogy életvitelét a korábbi színvonalon folytathassa. Érdekes megemlíteni, hogy az Európa Tanács Miniszteri Bizottságának már idézett ajánlása is csupán arra vonatkozóan tartalmaz rendelkezést, hogy a büntetőeljárás lezárultát követően már a média nem számolhat be újra és újra az elkövetett cselekményről és az elítélés tényéről, kivéve, ha ezt valamilyen nyomós közérdek támasztja alá (és a bűncselekmény elkövetésének vagy a terhelt elítélésének évfordulója nem tekinthető ilyen közérdeknek).⁷²

Az Emberi Jogok Európai Bírósága ítélkezési gyakorlata szerint az ártatlanság védelme elsődlegesen szinte kizárólag az ügyben eljáró hatóságok (és nem pedig a média) szemszögéből vizsgálendő. A *Nešták kontra Szlovákia* ügyben például a strasbourgi bíróság egyértelműen kimondta, hogy különbséget kell tenni az olyan kijelentések között, melyek csupán egy bűncselekmény elkövetésének gyanúját közlik, és az olyan kijelentések között, miszerint a gyanúsított elkövette a kérdéses cselekményt.⁷³ Így sértik az ártatlanság védelmét azok a megfogalmazások – még akkor is, ha a szövegből egyébként kiderül, hogy megalapozott gyanúról van szó -, amelyek a terhelt bűnösségét vetítik elő. Továbbá az Emberi Jogok Európai Bírósága következetesen megállapítja az állam felelősségét minden olyan

⁷¹ Recommendation Rec(2003) 13, Principle 9 – Right of correction or right of reply.

⁷² Recommendation Rec(2003) 13, Principle 18 – Media reporting after the end of court sentences.

⁷³ ECHR, *Nešták kontra Szlovákia*, 2007. február 27-i ítélet (ügyszám: 65559/01), 89.

esetben, amikor felelőtlen, vagy éppen célzatosan prejudikáló nyilatkozatokkal befolyásolják az igazságszolgáltatást és a közvéleményt. Miként az Emberi Jogok Európai Bírósága az *Allenet de Ribemont kontra Franciaország* ügy kapcsán kifejtette, a folyamatban lévő nyomozásokról is lehet tájékoztatást adni, de kizárólag az ártatlanság védelmének szem előtt tartásával. Súlyosan sérti tehát ezt a követelményt, ha éppen például a legmagasabb rangú rendőrtisztek nyilatkoznak a bűnösség kimondásával, vagy akár csak sugalmazásával.⁷⁴ Az *Ürfi Cetinkaya kontra Törökország* ügyben pedig a Bíróság azt állapította meg, hogy az ártatlanság védelmét sérti az is, ha egy bírósági sajtóközleményben „nemzetközi drogcsempészek” minősítenek egy terheltet egy folyamatban levő büntetőeljárásban, ám sem a sajtóközleményt kiadó bíróságtól, sem pedig az azt közlő médiumoktól nem kapott lehetőséget sem a helyreigazításra, sem a válaszra.⁷⁵ Lényegében ezzel azonosnak tekinthető az ENSZ Emberi Jogi Bizottságának gyakorlata is a Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya alapján.⁷⁶

Mindezeket a magyar szabályozásra vonatkoztatva kiemelkedő jelentőségű, hogy a sajtó tájékoztatása – a sajtószabadságról és a médiatartalmak alapvető szabályairól szóló 2010. évi CIV. tv. szerint – sokoldalú, tényszerű, időszerű, tárgyilagos és kiegyensúlyozott legyen. Ám az, azért mégsem várható el, hogy a bíróság elnöke, az általa megbízott személy, vagy a rendőrség által tartott sajtótájékoztatón elhangzott tényállások valóságtartalmát is ellenőrizze. Így nem sérti az ártatlanság védelmét és a személyiségi jogokat a sajtóközlemény, ha a rendőrségi sajtótájékoztatón elhangzottakkal egyezően tudósít, abban az esetben sem, ha egyébként a sajtóközleményben szereplő tényállást a nyomozati iratok sem támasztják alá.⁷⁷ Ez a bírósági határozat, mely lényegében megfelel a jelenlegi magyar bírói gyakorlatnak, ugyanakkor azt is eredményezi, hogy a büntetőeljárás terheltjének a médiával szemben semmilyen igényérvényesítési lehetősége nincs abban az esetben, ha a sajtóközlemény egyes állításait vitatja.

Érdekes azonban megjegyezni, hogy az Emberi Jogok Európai Egyezményéből és különösen az Emberi Jogok Európai Bírósága gyakorlatából másféle megközelítés is levezethető volna: eszerint az Egyezményben részes államokat terhelő pozitív kötelezettség

⁷⁴ ECHR, *Allenet de Ribemont kontra Franciaország*, 1995. február 10-i ítélet (ügyszám: 15175/89), 38.

⁷⁵ ECHR, *Ürfi Cetinkaya kontra Törökország*, 2013. július 23-i ítélet (ügyszám: 19866/04).

⁷⁶ HRC, *Gridin kontra Oroszország*, 2000. július 20-i ajánlás (ügyszám: 770/1997). Az ügy jelentőségét mutatja, hogy a dolgozatban már említett 32. számú általános kommentár is ezt az esetet emeli ki az ártatlanság védelme „vezető ügyeként”.

⁷⁷ BH 2002.51.

miatt az érintett államok kötelesek lennének az ilyen alapvető büntetőeljárási elveket (mint amilyen az ártatlanság védelme) oly módon szabályozni, hogy annak sérelmét nem csupán „vertikális” (hatóság-terhelt), hanem „horizontális” (terhelt-média) jogviszonyokban is fel lehessen hívni, akár az Emberi Jogok Európai Egyezménye, akár a nemzeti jog szabályai alapján.⁷⁸ Így például a német sajtótörvény 13. szakasza értelmében az ártatlanság védelmének követelményét a sajtó magatartására is alkalmazni kell.⁷⁹ A strasbourgi bíróság lényegében ezt a megközelítést fogadja el napjainkban is, azaz a médiatudósítások során egyszerre kell tekintettel lenni a közérdek információhoz való jogára és a terhelt ártatlanságához fűződő vélelmekre is.⁸⁰ Ehhez képest találkozhatunk napjainkban is olyan magyar bírósági döntéssel, mely (pont a sajtóközlemények valóságtartalmával összefüggésben) azt rögzíti, hogy „*a felperes által hivatkozott Strasbourgi Emberi Jogi Bíróság joggyakorlata a perben nem lehet irányadó, mert a bíróság felelősségével nem összevethető az intézményrendszerének egyezménykonform módon történő működtetésére nemzetközi kötelezettséget vállalt állam helytállási kötelezettsége. A kereset elbírálása során nem releváns az internetes hírportálon megjelent közlés tartalma sem.*”⁸¹ Az azonban megállapítható, hogy az ártatlanság védelmének érvényesülése a különböző jogrendszerekben, különböző módon érvényesül. Például szigorúan a jog világában értelmezve, az ártatlanság védelme Angliában gyengébben védett, mint a legtöbb kontinentális országban, ugyanakkor jobban érvényesül a média vonatkozásában, mivel az angol jog – a francia vagy a belga joghoz képest – nagyobb figyelmet fordít arra, hogy meggátolja a sajtót a vádlottal szemben bármilyen információ közzétételében a bírósági tárgyalást megelőzően. Franciaországban a sajtó rutinszerűen használja az eljárás alá vont személyre a bűnösség védelmét sugalmazó kifejezést, amelynek az angol megfelelőjét egy tudósító sem merné használni Angliában.⁸²

Összességében tehát véleményem szerint megállapítható, hogy csak a tényállást tartalmazó, mind a két oldal érveit felsorakoztató közleményt lehet olyannak tekinteni, mint amely nem sérti az ártatlanság védelmét, minden egyéb esetben felmerülhet a jogsértés lehetősége, melyet azonban nem csupán az ügyben eljáró hatóságok, hanem a média is elkövethet, és ekként nem csupán a hatóságokkal szemben, de a médiával szemben is helye

⁷⁸ RESTA i.m. 59.

⁷⁹ German Press Code 13. §.

⁸⁰ ECHR, *Du Roy és Malaurie kontra Franciaország*, 2000. október 3-i ítélet (ügyszám: 34000/96), 34.

⁸¹ Debreceni Ítéltábla Pf.II 20.848/2012/4. számú ítélet.

⁸² FANTOLY Zsanett: *A büntető tárgyalási rendszerek sajátosságai és a büntetőeljárás hatékonysága*, HVG Orac, Budapest, 2012, 93.

lehet jogorvoslatnak. Azonban azt is érdemes lehet megvizsgálni, hogyan lehet azt felmérni, hogy a sajtóközlemény milyen hatást keltett az olvasók tudatvilágában és ennek milyen további káros következményei voltak, mennyiben akadályozták a károsultat ezek a következmények a társadalom életében való részvételben. Milyen ismérvek, milyen bizonyítékok alapján lehet megállapítani, hogy a sajtóközlemények ezen hatása mennyiben lesz maradandó, tartós vagy esetleg végleges. A társadalom életében való részvétel megnehezülésének a súlyosságát is nehéz megállapítani, hiszen nincs olyan mérték, amellyel ezt mérni lehetne. Ez mindenki számára annyira súlyos, amennyire ezt saját maga érzi, tehát teljesen szubjektív. Azonban ezen szubjektív hátrány mellett mindenképpen beszélhetünk az objektív következményekről is, melyek rendszerint vagyoni károsodást jelenthet.⁸³ Egy további lehetséges következmény, miszerint egy 1994. október 7-én, A Die Zeit hetilapban megjelent cikk szerint arról is gondoskodni kell, hogy azoknak a személyeknek a hozzátartozói, akik a nyilvánosság elvének érvényesülése következtében a bíróság és ezáltal a nép elé állítatnak, a szükségeset meg nem haladóan se szenvedjenek hátrányt a magán és az intimszférájuk nyilvánosságra hozatalával. Az eljárás befejezésével díjmentes, a médiumok szociális alapjából finanszírozandó segélyben és pszichikai kezelésben kell részesülniük. Továbbá súlyos esetben más helyen, másik néven élhetnek majd tovább.⁸⁴

VII. Záró gondolatok

A dolgozat megírása és a kutatás közben a legnagyobb nehézséget a témához kapcsolódó hatalmas jogszabályhalmaz okozta, melyek gyakran a legkevésbé sem álltak összhangban egymással. Álláspontom szerint ez rendkívüli módon megnehezíti a büntetőeljárásban résztvevő, vagy közreműködő személyek, szervek helyzetét, továbbá a nyilvánosságot tájékoztató sajtó eredeti funkciójának teljesíthetőségét. Ki tekinthető sajtónak? Mennyiben korlátozható a nyilvánosság? Kinek a felelőssége a nyilvánosságra kerülő személyes adatok által okozott személyiségi jogi sérelem? Ez csak néhány olyan kérdés, melyek a jelenlegi szabályozás alapján a legkevésbé sem válaszolható meg egyértelműen. Továbbá kritikaként fogalmazható meg, hogy a kutatás során megvizsgált bírói döntéseknek, a túlszabályozás ellenére sem sikerül összhangban kerülniük, a dolgozatban is bemutatott Emberi Jogok Európai Bíróságának döntéseivel. Így tehát ahhoz,

⁸³ TÖRŐ Károly: *Sajtószabadság és személyiségvédelem*. Magyar jog, 1990. (37. évf.) 6., 520.

⁸⁴ SALGER, Hannskarl: *Az igazságszolgáltatás és a médiumok*, Bírák Lapja, V. évfolyam, 1995/1., 76.

hogy a fent említett kérdések többé fel se merüljenek, egy új, egységes és átfogó, a nyilvánosság tájékoztatásáról szóló szabályozást kellene megalkotnia a törvényhozónak. Bár azt meg kell jegyezni, hogy egy általánosító jellegű szabályozás az egyes eljárásokhoz nem kellően igazodó, a szabályok megfelelő alkalmazását megnehezítő eredményhez is vezethet.⁸⁵ Ám lássuk be, hogy ez még egy igen távlati cél. Addig azonban, amíg ez meg nem valósul, átmeneti szabályozásokra van szükség. Jó megoldás lehet, ahogyan azt már a dolgozatban említettem is, hogy az egyes bíróságok külön-külön eseti megállapodásokat kötnek az egyes sajtóorgánumokkal, civil szervezetekkel, melyben pontosan tisztázzák azokat a jogokat és kötelezettségeket, amikhez mind a bíróságnak, mind a nyilvánosság alapelvét érvényesíteni kívánóknak tartaniuk kell magukat. Ám nem biztos, hogy szerencsés, ha minden bíróság külön, egyedi, nem egységes megállapodásokat köt, hiszen ez csak növelheti a káoszt. Ha nem is végleges megoldás, de mindenképpen figyelemreméltó a Heves Megyei Bíróság (ma már Egri Törvényszék) által megalkotott sajtószabályzat, melyben úgy rendelkeznek, hogy a szignálásra jogosult vezetői az ügyek szignálását követően kötelesek haladéktalanul az „M” (Média) jelzéssel ellátott iratborítós ügy kezdőiratát és egy rövid összefoglalót megküldeni a sajtószóvivőnek az alábbi ügyekben:

- közszereplő fél vagy annak hozzátartozója, közismert cég, szervezet;
- média érdeklődésére számot tartó ügyek;
- közérdeklődésre számot tartó ügyek;
- ritkán előforduló bűncselekmények vagy amennyiben egy ügy tekintetében precedens értékű ítélet várható;
- kiemelkedő tárgyi súlyú, közvéleményt köztudottan foglalkoztató bűncselekmények;
- hivatalos személy elleni bűncselekmények.

Továbbá kötelesek az ügy érdekét érintő eseményekről az intézkedés napján, telefonon vagy e-mailben tájékoztatni a sajtószóvivőt vagy a sajtótitkárt. Ezen szabályzat ugyan nem rendelkezik a képmás- és hangfelvétel szabályairól, ám mégis egy minimum szintű biztosítása a nyilvánosság alapelv érvényesíthetőségének. A Heves Megyei Bíróság (Egri Törvényszék) sajtószabályzata meghatározza, hogy a sajtó részére a nyilvános

⁸⁵ 2014. január 17. napján, a Szegedi Ítéltáblán megtartott konferenciáról készült jegyzet – Répássy Róbert álláspontja.

tárgyalás időpontjáról és helyéről, valamint a tárgyaláson történt eseményekről, határozatok hozataláról milyen tárgybán adható tájékoztatás. Többek között az ügy rövid leírása, a tárgyalóterem befogadóképességét és például a tárgyalásra bejutás feltételeit, ideértve a közvélemény tájékoztatását végző sajtó képviselői részvételének elsődlegességét is.⁸⁶

Úgy gondolom, hogy az OBH által kezdeményezett Be. és Pp. teljes újrakodifikálása, valamint az ígéretek egy egységes szabályozás megalkotására, nem is beszélve az előbb említett, bíróságok által kitalált egyedi megoldásokról, mind pozitív előjelei a változásnak. Ezen változások remélhetőleg feloldják majd a média és az igazságszolgáltatás közti feszültséget és mindenki a saját feladatára koncentrálva be tudja tölteni azt a funkciót, melyet a törvények szántak neki.

⁸⁶ Az Egri Törvényszék Büntető Kollégiumának 2014. április 7-én megtartott ülésén elhangzottak.

Irodalomjegyzék

Cikkek, tanulmányok, szakmai állásfoglalások:

- ANTAL Dániel: *A nyilvánosság és a büntetőeljárás*. Studia Iuvenum Iurisperitorum 5. (2010), Pécs, 219-239.
- ANTAL Dániel: *Lehet-e nyilvános a nyomozás?* Pécsi Határőr Tudományos Közlemények XIV. (2013), Pécs, 2013, 351-358.
- ÁRVA Zsuzsanna: *Az igazságszolgáltatás és a végrehajtás elválasztásának 140 éve - A közigazgatási szervek által végzett quasi bíráskodó tevékenység egyes területei Magyarországon*. Miskolci Jogi Szemle, 2010/2., 31-49.
- BAKA András: *A bírósági tárgyalások nyilvánossága*. Magyar jog, 2010. (57. évf.) 7., 385-387.
- BALLA Lajos: *Az újságíró büntetőjogi felelősségének kérdései*. In: PRIBULA László (szerk.): *A jogalkalmazás vitatott területei - a sajtó polgári jogi felelőssége*, DE-ÁJK, Debrecen, 2014.
- BÁRD Károly: *Tanulmány - Igazság, igazságosság és tisztességes eljárás*. Fundamentum 2004/1., 44-50.
- BEJCZI Alexa: *Az érintett hozzájárulása nélkül készített kép- és hangfelvételek bizonyítékként történő felhasználhatósága a büntetőeljárásban*. Ügyészek lapja, 2011. (18. évf.) 5., 51-59.
- BERGER, Vincent: *Az Emberi Jogok Európai Bíróságának joggyakorlata*, HVG Orac, Budapest, 1999.
- BODOR Tibor, CSÁK Zsolt, MÁZINÉ SZEPESI Erzsébet, SOMOGYI Gábor, SZOKOLAI Gábor, VARGA Zoltán: *Nagykommentár a büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvényhez*.
- BRANTS, Chris: *Justice done and seen to be done? The institutionalized relationship between the press and the criminal justice system in the Netherlands*. International Criminal Justice Review, Vol. 3. 1993, 60-76.
- BUJÁKI Ildikó: *Média- és közkapcsolatok: a bv. sajtó- és kommunikációs tevékenységének helyzete, aktuális feladatai*. Börtönügyi Szemle, 2000/2., 40-46.

- DOBOS József: *A büntetőeljárás történeti fejlődésének vázlata az 1896-os első kódexig*. Jogelméleti Szemle 2003/3..
- DOMOKOS Andrea: *Az agresszív média*. Belügyi Szemle. 1998/6., 23-36.
- FAHIDI Gergely: *Nyilvánosság a büntetőeljárásban: kandi kamerák*, HVG, 2003. (28. évf.) 1259. szám 89-90.
- FANTOLY Zsanett: *A büntető tárgyalási rendszerek sajátosságai és a büntetőeljárás hatékonysága*, HVG Orac, Budapest, 2012.
- FÁZSI László: *Bírósági tájékoztatási rendszerünk fogyatékoságai egy konkrét ügy sajtóvisszhangjának tükrében*. Bírák Lapja, XV. évfolyam, 2005/1., 97-106.
- GRÁD András, WELLER Mónika: *A strasbourgi emberi jogi bírászkodás kézikönyve*, HVG Orac, Budapest, 2011.
- HÁGER Tamás: *A magyar büntető igazságszolgáltatás az államalapítást követő első századokban a római és az európai jogfejlődés tükrében*. Debreceni Jogi Műhely 2014/1-2.
- HÁGER Tamás: *A nyilvánosság, mint a tisztességes eljárás egyik garanciája a büntetőperben*. Pro Futuro 2014/1., 46-61.
- HERKE Csongor: *Büntető eljárásjog*. Jogi Szakvizsga Segédkönyvek. Dialóg-Campus Kiadó, Budapest-Pécs, 2012.
- KISS Anna: *Bíróság és kommunikáció*, Ügyvéd Világ, 2014. november, VIII. évfolyam, 18.
- LISKEN, Hans: *Sajtószabadság és büntetőeljárás*. Magyar jog 1990. (37. évf.) 4., 352-353.
- NAGY Anita: *Az emberi jogok és a büntetőeljárás kapcsolata (I. rész)*, Sectio Juridica et Politica, Miskolc, Tomus XXVIII. (2010). 341-369.
- *Nagykommentár a büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvényhez (Complex jogtár-kiegészítés)*
- NAVRATIL Szonja: *A tárgyalások nyilvánossága*. In: NAGY Marianna (szerk.): *Jogi tanulmányok, Ünnepi Konferencia az ELTE megalakulásának 375. évfordulója alkalmából*. ELTE; Eötvös József Könyvkiadó, 107-119.
- PRANCZ Balázs: *A büntető igazságszolgáltatás és a média konfliktusa*, Iustum Aequum Salutare, IV. 2008/2., 171-189.
- RESTA, Giorgio: *Trying cases in the media: a comparative overview*. Law and Contemporary Problems Vol. 71. No. 4. (2008.) 31-66.

- RÓTH Erika: *Fórum – a bírósági eljárás nyilvánosságáról*. Fundamentum 2004/1., 74-78.
- SALGER, Hannskarl: *Az igazságszolgáltatás és a médiumok*. Bírák Lapja, V. évfolyam, 1995/1., 75-96.
- SÁNDOR Zsuzsa: *Igazságszolgáltatás és nyilvánosság*, Kontroll, 2004/1., 94.
- TÓTH tette *A nyomozás és a védői jelenlét ellentmondásai*, Ügyvédek Lapja 2000/4., 9-16.
- TÖRŐ Károly: *Személyiségvédelem a polgári jogban*. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1979.
- TÖRŐ Károly: *Hogyan védi jogunk a szabadságot?* Jogtudományi Közlöny, 1987/12., 629-638.
- TÖRŐ Károly: *Sajtószabadság és személyiségvédelem*. Magyar jog, 1990. (37. évf.) 6., 512-524.
- http://debreceniitlotabla.birosag.hu/sites/debreceniitlotabla.birosag.hu/files/field_attachment/atargyalasesasajtonyilvanossag.pdf (2014.10.08.)

Jogszabályok:

- Magyarország Alaptörvénye;
- 1896. évi XXXIII. törvénycikk a bünvádi perrendtartásról;
- 1993. évi XXXI. törvény az Emberi jogok és az alapvető szabadságok védelméről szóló, Rómában, 1950. november 4-én kelt Egyezmény és az ahhoz tartozó nyolc kiegészítő jegyzőkönyv kihirdetéséről;
- 1998. évi XI. törvény az ügyvédekről;
- 1998. évi XIX. törvény a büntetőeljárásról;
- 2010. évi CIV. törvény a sajtószabadságról és a média tartalmak alapvető szabályairól;
- 2010. évi CLXXXV. törvény a médiaszolgáltatókról és a tömegkommunikációról;
- 2011. évi XLIX. törvény a bíróságok szervezetéről és igazgatásáról;
- 2011. évi CXII. törvény az információs önrendelkezési jogról és az információszabadságról;
- 2011. évi CLXII. törvény a bírák jogállásáról és javadalmazásáról;
- 2011. évi CLXXV. törvény a civil szervezetek működéséről és támogatásáról;

- 1976. évi 8. törvényerejű rendelet az Egyesült Nemzetek Közgyűlése XXI. ülészakán, 1966. december 16-án elfogadott Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya kihirdetéséről;
- 30/2011. (IX. 22.) BM rendelet a rendőrség szolgálati szabályzatáról;
- 26/2003. (VI. 26.) BM-IM együttes rendeletet a büntetőeljárás nyomozási szakaszában a sajtónak adandó tájékoztatásáról;
- 14/2002. (VIII. 1.) IM rendelet a bírósági ügyvitel szabályairól;
- 30/2004. (VI. 9.) PM-IM együttes rendelet a Vám- és Pénzügyőrség által folytatott büntetőeljárás nyomozási szakaszában a sajtónak adandó tájékoztatásról;
- A Legfőbb Ügyész 19/2012. (X. 9.) LÜ utasítása a sajtó számára adható tájékoztatás rendjéről.

Jogesetek, szakmai állásfoglalások:

- 58/1995. (IX. 15.) AB határozat
- 8/2013 (III.1.) AB határozat
- BDT 2005.1086.
- BDT 2009.2126.
- BH 1992.432.
- BH. 1997.432.
- BH. 2002.51.
- BH 2008.266.
- ECHR, *Weber kontra Svájc*, 1990. május 22-i ítélet (ügyszám: 11034/84)
- ECHR, *Allenet de Ribemont kontra Franciaország*, 1995. február 10-i ítélet (ügyszám: 15175/89).
- ECHR, *Du Roy és Malaurie kontra Franciaország*, 2000. október 3-i ítélet (ügyszám: 34000/96)
- ECHR, *B. and P. kontra Egyesült Királyság*, 2001. április 24-i ítélet (ügyszám: 36337/97 és 35974/97).
- ECHR, *Nešták kontra Szlovákia*, 2007. február 27-i ítélet (ügyszám: 65559/01).
- ECHR, *Rykbíř kontra Oroszország*, 2008. január 17-i ítélet (ügyszám: 1481/02).

- ECHR, *Társaság a Szabadságjogokért kontra Magyarország*, 2009. április 4-i ítélet (ügyszám: 37374/05).
- ECHR, *Margus kontra Horvátország*, 2012. november 13-i ítélet (ügyszám: 4455/10).
- ECHR, *Ürfi Cetinkaya kontra Törökország*, 2013. július 23-i ítélet (ügyszám: 19866/04)
- Fővárosi Ítéltábla: 18TF/20355/2014. számú ítélete.
- HRC, *Gridin kontra Oroszország*, 2000. július 20-i ajánlás (ügyszám: 770/1997).
- Council of Europe Committee of Ministers, Recommendation Rec(2003) 13 on the provision of information through the media in relation to criminal proceedings
- Human Rights Committee General Comment No. 32, Article 14: Right to equality before courts and tribunals and to a fair trial.
- Az Egri Törvényszék Büntető Kollégiumának 2014. április 7-én megtartott ülésén elhangzottak
- Az igazságügyi adatkezelésről és a bírósági tájékoztatásról szóló törvénytervezet előzetes egyeztetéséhez vitaanyag – HARANGOZÓ Attila, OBH Kommunikációs Munkacsoport (2014. február 18.)
- HILDENBRANDNÉ BALOGH Olga: Az OBH elnökének 2014. január 24-i válaszlevele a TASZ-nak.
- SZABÓ Máté Dániel: Az OBH elnökének címzett 2013. november 21-i közérdekű bejelentés.
- A Magyar Ügyvédi Kamara 5/2008. (XI. 27.) szabályzata az ügyvédi hivatás etikai szabályairól és elvárásairól